

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO
ODDELEK ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN
KNJIGARSTVO

**LITERARNI OPUS IN ANALITIČNA OSEBNA
BIBLIOGRAFIJA LOJZETA NOVAKA**

DIPLOMSKO DELO

Mentorica:izr. prof. dr. Alojzija Zupan Sosič

Mentorica: doc. dr. Marija Petek

Sara Horvat


Ljubljana, 2010



Slika 1: Lojze Novak

»Vselej kadar se bliža maj, postajam nemiren. Mislim na davno minuli maj tam daleč za Muro, na svojo nepozabno mladost, na mater in njene oči, pred katerimi nisem mogel skriti nobene skrivnosti. In na mlado neznanko in na njene sinje modre oči, ki sem jih prve ljubil. Ter na Rudija, njegove matere grob, poleg katerega počiva najina prva, mrtva ljubezen ... In še na sto drobnih spominov iz svoje mladosti.«¹

2



¹ Odlomek iz Novakove novele Maj.

² Novakov lastnoročni podpis.

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Ime in PRIIMEK: **Sara HORVAT**

Naslov diplomskega dela: **Literarni opus in analitična osebna bibliografija Lojzeta Novaka**

Kraj: **Ljubljana**

Leto: **2010**

Število listov: **89** Št. slik: **4**

Število prilog: **0** Št. Strani prilog: **0**

Število bibliografskih opomb: **82**

Mentorici: **izr. prof. dr. Alojzija Zupan Sosič in doc. dr. Marija Petek**

UDK: 821.163.6.09(82)Novak L. (043.2), 012Novak L. (043.2)

Ključne besede: **Lojze Novak, 1927-1986, Slovenci v Argentini, književnost Slovencev v Argentini, kratka proza, bibliografije, osebne bibliografije, objektivne bibliografije, analitične bibliografije**

Izvleček:

Namen tega interdisciplinarnega diplomskega dela je zbrati čim več del pisatelja Lojzeta Novaka in izdelati njegovo osebno bibliografijo. Rojen v Prekmurju je emigriral v Argentino, kjer je ustvarjal predvsem kratko prozo. V okviru oddelka za slovenistiko so ugotovljene značilnosti njegovega literarnega ustvarjanja in izdelana literarnoteoretska analiza. V okviru Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo je izdelana njegova analitična osebna bibliografija, ki obsega 60 del, od tega 52 objavljenih in 8 neobjavljenih. Objavljena dela so razdeljena na 46 leposlovnih in 6 neleposlovnih, znotraj tega je ureditev kronološka po letnicah, v okviru posamezne letnice pa po abecedi naslovov del. Dodano je tudi kazalo naslovov serijskih publikacij, v katerih so bila dela objavljena. Posebnost te bibliografije je, da opisi temeljijo na primarnih dokumentih in da bibliografske opombe obsegajo tudi kratko vsebino. Bibliografija je urejena na osnovi *Smernic za uporabo ISBD-jev pri opisu sestavnih delov*. Na koncu so nakazane možnosti za nadaljnje raziskovanje te tematike.

KEY DOCUMENT INFORMATION

First and LAST NAME: **Sara HORVAT**

Title: **Literary Works and Analytical Personal Bibliography of Lojze Novak**

Place: **Ljubljana**

Year: **2010**

Pages: **89** Figures: **4**

No. of appendices: **0** Pages: **0**

No. of references: **82**

Advisors: **associate prof. dr. Alojzija Zupan Sosič and assistant prof. dr. Marija Petek**

UDC: 821.163.6.09(82)Novak L. (043.2), 012Novak L. (043.2)

Keywords: **Lojze Novak, 1927-1986, Slovenians in Argentina, Slovene literature in Argentina, short story, bibliographies, personal bibliographies, objective bibliographies, analytical bibliographies**

Abstract:

Purpose of this interdisciplinary thesis is to gather as much works of Lojze Novak and make his personal bibliography. Born in Prekmurje he emigrated to Argentina, where he created mostly short stories. Under Oddelek za slovenistiko we discovered the characteristics of his literary work and made literary theory analysis. Under Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo we made his analytical personal bibliography which includes 60 works, of which 52 published and 8 unpublished. Published works are divided on the 46 literary and 6 unliterary, within this arrangement is chronological by year of publishing and within this by alphabet of titles. Added is also index of serial publications titles, in which the works were published. A special feature of this bibliography is that the description is based on primary documents and bibliographic notes also include the summary. Bibliography is arranged on the basis of *Guidelines for the application of the ISBDs to the description of component parts*. In the end, the possibilities for further exploration of this subject.

KAZALO VSEBINE

1	<u>UVOD</u>	10
2	<u>PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV</u>	12
3	<u>RAZISKOVALNA METODA</u>	13
4	<u>LITERARNI OPUS LOJZETA NOVAKA</u>	15
4.1	IZHODIŠČA ZA OBRAVNAVO	15
4.2	SLOVENCİ V ARGENTINI	15
4.3	ZNAČILNOSTI SLOVENSKE LITERATURE V ARGENTINI.....	17
4.4	BIOGRAFSKI PODATKI O LOJZETU NOVAKU.....	18
4.5	ZNAČILNOSTI LITERARNEGA USTVARJANJA LOJZETA NOVAKA.....	27
4.6	LITERARNOVRSTNA DELITEV OPUSA	29
4.7	FAZE LITERARNEGA USTVARJANJA LOJZETA NOVAKA	30
4.8	TEME, MOTIVI	30
4.9	ZUNANJA ZGRADBA	32
4.10	NOTRANJA ZGRADBA	33
4.10.1	LITERARNA OSEBA.....	33
4.10.2	LITERARNI ČAS IN PROSTOR.....	34
4.10.3	PRIPOVED IN PRIPOVEDOVALEC, STIL.....	34
4.11	VREDNOSTNA OCENA.....	35
5	<u>PUBLICISTIČNA DEJAVNOST ARGENTINSKE DIASPORE</u>	37
5.1	BIBLIOGRAFIJA ARGENTINSKE DIASPORE	39
5.2	ZBIRKA TISKOV SLOVENCEV ZUNAJ REPUBLIKE SLOVENIJE	40
5.3	PRISOTNOST NOVAKOVİH DEL V SLOVENSKI BIBLIOGRAFIJI	41
6	<u>KAJ JE BIBLIOGRAFIJA?</u>	44

6.1	METODA BIBLIOGRAFSKEGA POPISOVANJA.....	44
6.2	ZBIRANJE IN IZBIRANJE GRADIVA.....	44
6.3	UREDITEV BIBLIOGRAFSKEGA GRADIVA.....	46
6.4	VRSTE BIBLIOGRAFIJ.....	46
6.4.1	ZUNANJA OBLIKA BIBLIOGRAFIJ.....	47
6.4.2	OSEBNE BIBLIOGRAFIJE.....	47
6.4.3	ANALITIČNE BIBLIOGRAFIJE.....	48
7	<u>SMERNICE ZA UPORABO ISBD-JEV PRI OPISU SESTAVNIH DELOV.....</u>	49
8	<u>ANALITIČNA OSEBNA BIBLIOGRAFIJA LOJZETA NOVAKA</u>	50
8.1	OBJAVLJENA DELA	51
8.1.1	A. LEPOSLOVNA DELA.....	51
8.1.2	B. NELEPOSLOVNA DELA.....	72
8.1.3	KAZALO NASLOVOV SERIJSKIH PUBLIKACIJ.....	74
8.2	NEOBJAVLJENA DELA.....	75
9	<u>OBJEKTIVNA BIBLIOGRAFIJA O LOJZETU NOVAKU</u>	78
10	<u>ZAKLJUČEK.....</u>	79
11	<u>VIRI IN LITERATURA.....</u>	81

KAZALO SLIK

Slika 1: Lojze Novak	I
Slika 2: Novakova domačija v Murskih Črncih	24
Slika 3: Od leve proti desni stojijo: Ivan Korošec, Lojze Novak, Tine Debeljak, Adolf Škrjanc, Jože Krivec, Albin Magister, Stanko Kociper, Jože Vombergar, Zorko Simčič, Rakovec	25
Slika 4: Od leve proti desni stojijo: zadaj Jože Vombergar, Jože Krivec, Ivan Korošec, Albin Magister, Janko Mernik, Rudi Bras (v vlogi Glasu je nastopil v Novakovi drami Most svobode leta 1969), Lojze Novak, spredaj Adolf Škrjanc, Jože Rus.	26

SEZNAM KRATIC

AIK – abecedni imenski katalog

COBIB – Co-operative Online Bibliographic Base (vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov)

COBISS – Co-operative Online Bibliographic System & Services (Kooperativni online bibliografski sistem in servisi)

IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions (Mednarodna zveza bibliotekarskih združenj in ustanov)

IRO – International Refugee Organisation (Mednarodna begunska organizacija)

ISSN – International Standard Serial Number (Mednarodna standardna številka za serijske publikacije)

KNOJ – Korpus narodne obrambe Jugoslavije

NOB – Narodnoosvobodilni boj

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

SKA – Slovenska kulturna akcija

SPE – slovenska politična emigracija

UNRA – United Nations Relief and Rehabilitation Administration (Humanitarna organizacija Združenih narodov)

ZAHVALA

Ker zaključujem velik projekt v mojem življenju, se mi zdi pomembno, da izpostavim vse tiste, ki so mi na tej poti pomagali in se jim na tem mestu tudi zahvalim.

Zahvala velja mentoricama na obeh oddelkih za vso pomoč in usmerjanje v času nastanka diplomskega dela ter tudi v času študija.

Najbolj sem hvaležna moji družini, ki mi je omogočila študij in me vzpodbujala vsa leta.

Moje diplomske naloge ne bi bilo brez pomoči Lojzetovih prijateljev, znancev in družine v Sloveniji in Argentini. Zato na tem mestu iskrena hvala Silviji in Andreju, ki sta mi približala podobo Lojzeta Novaka živo pred očmi ter me spoznala z Novakovo Argentino. Hvala tudi vsem v uredništvu Svobodne Slovenije, saj sem pri njih pred leti iskala prve informacije o Lojzetu Novaku. Hvala tudi vsem ostalim, ki so vsak po svojih najboljših močeh pomagali pri nastanku tega diplomskega dela: Vinku Rodetu, Marjanu Amonu, Zorku Simčiču, Francu Kuzmiču, Francu Gombocu, Rozini Švent, Heleni Janežič, Francetu Piberniku, Janezu Arnežu, Anici Moder in ostalim.

Hvala mojim dragim knjižničarkam na Oddelku za slovenistiko, ki so me vzpodbujale za raziskovanje ravno te teme in mi veliko tudi pomagale pri mojem delu. Hvala za vso pomoč tudi v knjižnici na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Na koncu, a ne najmanj pomembna, je zahvala mojim sošolkam, ki so mi stale ob strani vsa leta študija.

1 UVOD

Diplomsko delo poskuša osvetliti dolga leta delno ali celo popolnoma zasenčeni del slovenske literarne ustvarjalnosti, ki pripada Slovencem v Argentini. Večje zanimanje za ta del slovenske književnosti se je začelo šele po osamosvojitvi Slovenije.

Literarno ustvarjanje Lojzeta Novaka sem izbrala zato, ker je v stroki in tudi nasploh večini še neznano, čeprav je ta literat tudi prispeval svoj delež, kamenček v mozaik, v slovensko književnost. Da je zelo pomemben kamenček v mozaiku, nam pove že dejstvo, da je bil eden prvih članov Slovenske kulturne akcije (SKA), ki je bila ustanovljena leta 1954 v Buenos Airesu in praznuje letos 56. obletnico obstoja. S tem bom na nek način tudi ilustrirala, kaj vse se je dogajalo v zgodovini slovenske književnosti in tudi v slovenski zgodovini kot taki. Pokazala bom tudi na to, da je slovenska zgodovina žalostna in da se je v njej zgodilo mnogo krivic.

Diplomsko delo je interdisciplinarno, nastalo v sodelovanju Oddelka za slovenistiko in Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. V prvi fazi raziskovanja sem se lotila zbiranja gradiva. Naključno zbiranje gradiva je potekalo že več let, prav sistematično pa sem se lotila zbiranja literarnega opusa nekako v februarju 2009, tako v Argentini kot tudi doma v Sloveniji.

V okviru Oddelka za slovenistiko bom najprej obravnavala življenje Slovencev v Argentini ter značilnosti njihovega literarnega ustvarjanja, zbrana dela pa bom nato literarnoteoretsko analizirala.

V okviru Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo bom najprej obravnavala publicistično dejavnost argentinske diaspore, nato problematiko bibliografije argentinske diaspore, prisotnost Novakovih del v Slovenski bibliografiji, podala teoretična izhodišča o bibliografiji. Izdelala bom analitično osebno bibliografijo Lojzeta Novaka, ki bo obsegala 60 enot, in sicer na osnovi primarnih dokumentov, ki sem jih sama poiskala z namenom, da bo bibliografija zanesljiva in natančna. Novakova bibliografija ni objavljena, v COBIB-u so samo 4 njegova dela, slovenske knjižnice hranijo zelo malo njegovih del. V bibliografijo bom vključila tudi neobjavljena

dela, ki sem jih pridobila iz Novakove zapuščine, iz zapuščine Tineta Debeljaka ter v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK). Bibliografski opisi bodo izdelani v skladu s *Smernicami za uporabo ISBD-jev pri opisu sestavnih delov*, ker so bila njegova dela objavljena v serijskih publikacijah. V bibliografskih opombah bo podana tudi kratka vsebina Novakovih del. Bibliografija bo urejena glede na objavljena in neobjavljena dela. Objavljena dela bodo razdeljena na 46 leposlovnih in 6 neleposlovnih del (literarna kritika, poročilo ipd.) ter urejena kronološko po letnicah, v okviru vsake letnice pa po abecedi naslovov del. Izdelano bo kazalo, in sicer kazalo naslovov serijskih publikacij, v katerih so bila dela objavljena. Neobjavljena dela so v obliki rokopisov in bodo urejena po abecedi naslovov del. Izdelana bo tudi objektivna bibliografija, ki prinaša dela o Lojzetu Novaku in o njegovem literarnem opusu. Obsegala bo 5 enot, in sicer 4 članke v serijskih publikacijah ter 1 prispevek v zborniku. Bibliografija bo urejena kronološko, in sicer bo obsegala enote, ki so bile objavljene od leta 1955 do leta 2009.

Na koncu bodo strnjene vse ugotovitve v zaključku in nakazane smernice za nadaljnje raziskovanje te tematike.

2 PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV

Do danes sta bila narejena samo dva popisa del Lojzeta Novaka. Rezultati prvega so bili leta 2003 objavljeni v zborniku *Slovenstvo in izseljenstvo v panonskem prostoru*. Avtorica Rozina Švent je bila zaposlena v NUK-u v Zbirki tiskov Slovencev zunaj Republike Slovenije. V članku z naslovom *Lojze Novak in njegov izgoreli čas* je strnila rezultate svojega raziskovanja življenja in dela Lojzeta Novaka ter dodala bibliografijo 30 Novakovih objavljenih del.

Drugi, ki je raziskoval podobno tematiko, je bil Franc Kuzmič iz Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti. Ta je bil kot Prekmurec zelo motiviran (in je še vedno) za raziskovanje te tematike in je aktiviral velik krog informatorjev v Sloveniji in v Argentini, da so mu pomagali pridobiti kakršnokoli koristno informacijo. Leta 2007 je v *Panonskem letopisu* objavil članek z naslovom *Literarna dejavnost Lojzeta Novaka*, ki prikazuje tematiko na podoben način kot pred njim Rozina Švent, a tokrat z dopolnjeno bibliografijo, ki obsega 32 objavljenih del.

Obe bibliografiji sta nepopolni, ker obsegata približno polovico Novakovih do sedaj znanih del. Z njegovo analitično bibliografijo se ni še nihče ukvarjal. Zato sem se odločila, da izdelam čim bolj popolno in natančno Novakovo bibliografijo ter da opozorim na ta pomemben del slovenske literarne ustvarjalnosti.

3 RAZISKOVALNA METODA

V prvi fazi raziskovanja sem začela zbirati gradivo. Veliko pomembnega gradiva o Novakovem življenju, ustvarjanju in njegovih literarnih delih sem pridobila iz Argentine, natančneje iz Debeljakove zapuščine, kjer je bilo tudi nekaj del, ki so se ohranila v rokopisu. Eno rokopisno delo mi je posredovala tudi Novakova hči Silvia Maria Novak. Koristne informacije sem dobila tudi od njegovih potomcev ter še živečih vrstnikov, prijateljev in znancev.

Nato sem nadaljevala z iskanjem v NUK-u, v Zbirki tiskov Slovencev zunaj Republike Slovenije. Po večkrat sem prelistala tednik Koroška kronika, ki je izhajal na avstrijskem Koroškem, glasila gimnazije v taborišču Spittal na Dravi ter revije, ki so izhajale v Argentini (Meddobje, Slovenska Beseda, Slovenska pot, Zbornik Svobodne Slovenije, Svobodna Slovenija, Duhovno življenje) ter iskala nova dela. Pri tem mi je bilo v pomoč tudi Novakovo pismo Tinetu Debeljaku iz leta 1954, kjer je bilo navedenih še nekaj del, ki jih nisem imela in sem jih potem večinoma našla. Ko sem nekega dne našla v Koroški kroniki objavljeno črtico Neža, za katero sem prej predvidevala, da je ostala v rokopisu, sem pridobila še eno koristno informacijo, in sicer je bila črtica objavljena pod psevdonimom France Ravnik. Tako sem začeli iskati še dela pod tem imenom in našla še eno. Tako je moj skupni seštevek objavljenih Novakovih del 52, od tega 46 leposlovnih del in 6 neleposlovnih (kritike, poročila ...). Poleg tega sem v analizo vključila tudi 8 neobjavljenih del, ki so ostala v rokopisih, tako da trenutna zbirka šteje skupno 60 Novakovih del. Zbrana dela sem potem literarnoteoretsko analizirala.

V okviru Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo sem najprej obravnavala publicistično dejavnost argentinske diaspore, nato problematiko bibliografije argentinske diaspore, prisotnost Novakovih del v Slovenski bibliografiji, podala teoretična izhodišča o bibliografiji. Izdelala sem analitično osebno bibliografijo Lojzeta Novaka, ki obsega 60 enot, in sicer na osnovi primarnih dokumentov, ki sem jih sama poiskala z namenom, da bo bibliografija zanesljiva in natančna. V bibliografijo sem vključila tudi neobjavljena dela v obliki rokopisov, ki sem jih pridobila

iz Novakove zapuščine, iz zapuščine Tineta Debeljaka ter v NUK-u. Bibliografski opisi so izdelani v skladu s *Smernicami za uporabo ISBD-jev pri opisu sestavnih delov*, ker so bila njegova dela objavljena v serijskih publikacijah. V bibliografskih opombah je podana tudi kratka vsebina Novakovih del. Bibliografija je urejena glede na objavljena in neobjavljena dela. Objavljena dela so razdeljena na 46 leposlovnih in 6 neleposlovnih del (literarna kritika, poročilo ipd.) ter urejena kronološko po letih in znotraj tega po abecedi naslovov del. Izdelala sem tudi kazalo, in sicer kazalo naslovov serijskih publikacij, v katerih so bila dela objavljena. Neobjavljena dela so urejena po abecedi naslovov del. Izdelala sem tudi objektivno bibliografijo, ki prinaša dela o Lojzetu Novaku in o njegovem literarnem opusu. Obsega 5 enot, in sicer 4 članke v serijskih publikacijah ter 1 prispevek v zborniku. Bibliografija je urejena kronološko, in sicer obsega enote, ki so bile objavljene od leta 1955 do leta 2009.

4 LITERARNI OPUS LOJZETA NOVAKA

4.1 IZHODIŠČA ZA OBRAVNAVO

Celoten opus bom obravnavala s stališča slovenske književnosti, zato sintagme »izseljenska književnost« ne bom uporabljala, saj naj bi bila izseljenska književnost integralni del slovenske. V devetdesetih letih, ko so začele slovenske založbe množično tiskati literaturo naših izseljencev, se je zanjo pojavilo, zaradi političnih sprememb, večje zanimanje. Avtorji, ki so prej izdajali knjige predvsem v svoji drugi domovini, so se predstavljali Slovincem tudi v antologijah (Zupan Sosič, 2003, str. 10). Tudi France Pibernik pravi, da je »izraz zdomska književnost /.../ lahko zgolj prehodnega značaja, kot je bil nekaj let v rabi zaradi aktualnosti izraz zamolčana književnost« (Pibernik, 2007, str. 172).

4.2 SLOVENCIV ARGENTINI

Prvi Slovenci na južnoameriški celini so bili misijonarji, ki so širili vero med Indijanci. Prve skupine izseljencev pa so v te kraje odšle v zadnji četrtini 19. stoletja, saj so takrat južnoameriške države sprejele politiko priseljevanja, da bi kolonizirale še nenaseljene predele. V Argentini so šele leta 1876 v polni meri uresničili ustavna določila iz leta 1853, da so v tej deželi dobrodošli vsi ljudje. V 20. členu beremo, da tujci v državi uživajo enake civilne pravice kot državljani in da lahko po dveh letih neprekinjenega bivanja zaprosijo za državljanstvo (Žitnik Serafin, 1999, str. 9).

Argentinska oblast je pozvala avstro-ogrsko cesarstvo, naj podpirajo kmečke družine, ki bi se hotele naseliti v njihovi državi. Imeli so svoje izseljenske agente, ki so vabili ljudi in jih prepričevali, da bi se priselili v Argentino in tam obdelovali zemljo. Priseljence so usmerjali na obrobje, da bi naselili te predele, ki so bili še neobdelani in redko naseljeni. V Argentini so začeli naseljevati Slovence na severu države, v

pokrajini Formosa. Slovenci so takrat tam živeli raztreseno in se niso združevali. Njihovi otroci se večinoma niso naučili slovenščine (Žitnik Serafin, 1999, str. 9).

Po prvi svetovni vojni so v Argentino začeli Slovenci množično prihajati. Med obema vojnoma naj bi v Južno Ameriko prispelo okrog 30.000 Slovencev, od tega čez 20.000 v Argentino. V Buenos Airesu so se Slovenci množično naselili najprej v kraju La Paternal, kjer so nastala prva društva, časopisi in kulturne skupine. V notranjosti države so se Slovenci naselili še v Córdobi. Začela so nastajati slovenska društva (Žitnik Serafin, 1999, str. 9).

Prva slovenska osnovna šola je bila ustanovljena 14. maja 1933 v kraju Villa Devoto. Kulturno življenje slovenske skupnosti se je odvijalo v številnih društvih, poudarek je bil na ohranjanju slovenščine. Vsa društva so imela pevske zборе, nekatera tudi godbe na pihala, dramske odseke, knjižnico, čitalnico ipd. (Žitnik Serafin, 1999, str. 10).

Izdajali so tudi revije in časopise ter samostojne publikacije. Slovenska tiskana beseda se je prvič pojavila v časopisu *Jadran*, ki ga je urejal inž. Jekovec. Ob izbruhu druge svetovne vojne je slovenska skupnost v Argentini živela polno in razgibano kulturno in politično življenje. Po napadu na Jugoslavijo so jugoslovanski izseljenci oživili razne odbore, ki so propagirali svoje politično prepričanje. Po končani vojni v domovini so se zavzemali za pravične meje. Perón je nato 25. aprila 1949 razpustil Slovansko zvezo ipd. in tako je sledil desetletni molk (Žitnik Serafin, 1999, str. 15). Po drugi svetovni vojni (po letu 1947) je bil nov val priseljevanja Slovencev v Argentino. Leta 1948 je nastalo Društvo Slovencev (zdaj Zedinjena Slovenija) in Miloš Stare je začel izdajati tednik *Svobodna Slovenija*, ki še izhaja (Žitnik Serafin, 1999, str. 17).

Prva leta so begunci živeli v zasilnih bivališčih, iskali so si službe in se učili španščine ter se prilagajali novim razmeram. Kmalu so si začeli graditi tudi hiše. Zgradili so Slovensko vas (Villa Eslovena) v Lanúsu. Slovensko hišo na Ramón L. Falcón so spremenili v kulturno, versko in politično središče (Žitnik Serafin, 1999, str. 18). Boj za gmotno eksistenco in privajanje na novo jezikovno okolje jim ni odvzelo vseh moči. Bili so politični emigranti, ki so svoja upanja in razočaranja spremenili v voljo do kulturnega dela (Pogačnik, 2001, str. 371).

Danes imajo Slovenci v Argentini velike in uspešne tovarne, restavracije in ostale dejavnosti. Večina se jih vključuje tudi v kulturne ustanove in literarno gibanje (Žitnik Serafin, 1999, str. 18).

4.3 ZNAČILNOSTI SLOVENSKE LITERATURE V ARGENTINI

Slovenska literatura v Argentini je nastajala v posebnih pogojih. Ljudje so na eni strani svoje občutke, stiske, dvome in na drugi prijetne spomine na domovino očitno najlažje izražali skozi besedno umetnost. In ker je znano, da smo Slovenci narod pesnikov in pisateljev, tudi v Argentini ni bilo drugače. V sklopu ostalih dejavnosti, ki so jih Slovenci tam razvili, je nastal pravi »argentinski čudež«.

Zdomska lirika je najbolj natančno izrazila bivanjski položaj, v katerem je današnji slovenski izseljenec. Starejši rod se je znašel v tesnobi in samoti zaradi neizpoljenih obetov in pričakovanj. Mlajše je zajel tok, ki je vplival tudi na matično literaturo, le da je doživetje sodobne civilizacije pri zdomskih predstavnikih bolj življenjsko verodostojno. Človek se je znašel v velemestu, kjer je bil sredi množice povsem sam (Pogačnik, 2001, str. 390).

Pesništvo argentinskega kulturnega središča je imelo prvobitni inspirativni vzgib v religioznem doživljanju. Razlogi za to so bili poklicne narave (nekaj pesnikov je bilo duhovnikov), mnogo bolj pa je deloval življenjski položaj, v katerem so se znašli izseljenci po letu 1945 (Pogačnik, 2001, str. 391).

Ta samota se druží z zavestjo zdomca, ki je v tem pogledu dvojna. Prva možnost si ustvarja zatočišče v načelu doma in domačnosti. Druga možnost se zaveda prekletstva razseljenca, iz česar pa isti pesnik dela obči eksistencialni problem (Pogačnik, 2001, str. 391).

Številne novele in črtice so se lotevale raznih družbenih tem, ki jih je navrglo življenje političnega razseljenca (Tine Debeljak, Ruda Jurčec, Marijan Marolt, Zorko Simčič, Stanko Kociper, Ludve Potokar, Karel Mauser, Mirko Javornik, Zdravko Novak, Ludvik Puš in drugi). Redki med njimi so jih zbrali v knjigi (Pogačnik, 2001, str. 394).

Zdomski avtorji namreč niso bili deležni normalnih kritičnih presoj, predvsem pa svojih del niso mogli primerjati s sočasno matično literaturo in so se torej gibali v precej nedefiniranem oziroma zamejenem literarnem prostoru, kar zadeva slovensko besedno ustvarjanje (Pibernik, 1997, str. 174).

Že bežen pregled proznih del našega zdomstva, objavljenih zvečine samo revijalno, nam navrže ugotovitev, da je glede zvrstnosti prevladovala kratka proza, črtice, kratke novele, kratka zgodba. To je samo po sebi razumljivo, saj so zlasti v begunski dobi mogli nastajati le prozni utrinki, vrženi na papir v neugodnih okoliščinah, ko marsikdo ni premogel niti poštenega papirja, prav tako pa so publicistične možnosti same zahtevale kratke zapise in so se le izjemoma odločale za objavljanje besedil v nadaljevanju (Pibernik, 1997, str. 177).

4.4 BIOGRAFSKI PODATKI O LOJZETU NOVAKU

Lojze Novak se je rodil 17. junija 1927 v Murskih Črncih. Bil je najmlajši sin očeta Franca in mame Marije (roj. Zemljič). Kasneje je dobil še sestro Marijo (ki še vedno živi) in brata Jožeta.

Iz pisma Franca Gomboca, ki je bil Novakov sošolec, izvem naslednje: »Družina Novak je živela na skromni majhni kmetiji. Oče Franc je bil zelo skrben gospodar. Na koščku zemlje je gojil po troje govedi in druge živali, bil je sezonski delavec, največ pa je pomagal kmetom v Murskih Črncih in tako prehranjeval družino. Mati Marija je gospodinjala doma in skrbela za družino. Bila je zelo razgledana, saj je v svojem času veliko brala in se zanimala za vse pomembne dogodke.« Iz pripovedovanja Novakove sestre Marije pa izvem tudi to, da je njihova mati rada brala Mohorjanke. Ker v družini ni bilo denarja, a je bil Novak zelo nadarjen fant, je nižjo gimnazijo obiskoval v Veržeju pri Selezijancih, nato se je pa prepisal na Državno realno gimnazijo kneza Koclja v Murski Soboti, kjer je opravil malo maturo. Med okupacijo je bil na sezonskem delu v Celdömölku na Madžarskem na Eszterházijskem posestvu. Tu je spoznal vso bedo sezonskega človeka, pripovedoval je, da je od zore do mraka delal na širnih poljanah s slabo prehrano in za slabo plačilo. Nekaj časa je bil zaposlen pri zasebnem prevozniku Janezu Mariču iz Murskih

Črnec, kjer je prevažal gramoz. Nekako v začetku meseca aprila 1945 po umiku madžarske vojske iz Prekmurja se je pridružil vaški straži v Murških Črncih. To ni bila nobena bojna enota, pač pa so mlajši krajanji bili organizirani in oboroženi zato, da so varovali domove izseljenih krajanov, tu pa tam so imeli manjše spopade z Nemci na Muri.

Kot navaja Rozina Švent (2003, str. 447) naj bi bil med drugo svetovno vojno zaradi madžarske okupacije sprva naklonjen gibanju Osvobodilne fronte, kasneje pa naj bi se priključil gibanju »stražarjev«. Njegov prijatelj Franc Gomboc ga je zadnjič videl nekaj dni pred odhodom prekmurske brigade iz Prekmurja. Potem so se njune vezi pretrgale vse do leta 1949, ko je bil že v Argentini. Gomboc navaja, da mu ni znano, v kateri enoti je bil Lojze do 9. septembra 1945, ko je pobegnil, po vsej verjetnosti pa je služil v Korpusu narodne obrambe Jugoslavije (KNOJ-u). Ta grupacija je bila razmeščena po meji in tu je bila edina priložnost za pobeg. Ob koncu vojne 1945 se je umaknil na Koroško, v eno izmed begunskih taborišč. Morda je bilo to taborišče Peggez pri Lienzu, vendar tega ne morem trditi z gotovostjo.

Od tu naprej imam podatke o njegovem taboriščnem življenju, ki mi jih je po spominu zapisal njegov prijatelj iz taborišča Spittal na Dravi, Marjan Amon. Novak naj bi v to taborišče prišel iz nekega drugega taborišča, saj naj bi v prvem taborišču izvedel za slovensko gimnazijo v spittalskem taborišču in tako začel poizvedovati o dovoljenju za preselitev. Prošnja je bila kmalu ugodno rešena in tako je Novak prišel v taborišče Spittal na Dravi. Ker je imel spričevala o svojem dotedanem izobraževanju, se je lahko vpisal v četrti letnik nižje gimnazije. Marjan Amon navaja tudi, da Novaku slovenščina ni delala preglavic in da je kmalu bilo opaziti veselje do pisanja. Začel je pisati kratke črtice, v katerih je opisoval svoje življenje in ljudi iz domačega kraja. Živel je zelo skromno. Preživljal se je od skupne podpore Humanitarne organizacije Združenih narodov (UNRE) in nato Mednarodne begunske organizacije (IRO). V taborišče je nato začel prihajati tednik Koroška kronika. Novak ga je dobival od prijatelja Marjana Amona. Nekega dne sta skupaj prebrala vabilo urednika, ki je vabil vse bralce, da naj napišejo kaj o svojih doživetjih in domačem okolju in naj črtice pošljejo v uredništvo, kjer jih bo ocenili in po možnosti tudi objavili v tedniku. Tedaj se je Novak odločil, da bo pisal in poslal svoje črtice na uredništvo. Marjan Amon

pravi, da mu je Novak dal tudi kdaj kakšno svojo črtico za prebrati. »Lojzetu se je videlo, da je imel dar za pisanje, ker mu je slovenska beseda živo tekla in prikazovala prizore prekmurske zemlje in njegovih ljudi. Beseda je bila sočna in živahna, pomešana z domačo govorico.« Tako mu je Marjan Amon pomagal, da je Novak poslal svoje prve črtice na uredništvo Koroške kronike. Novak je od takrat vsak trenutek prostega časa izkoristil za pisanje. Ko je Marjan Amon prebiral njegova dela, mu je prigovarjal, ga vzpodbujal in bil je prepričan, da bodo njegova dela objavljena v Koroški kroniki. Čez nekaj časa je bila res objavljena njegova prva črtica. Marjan Amon je prijatelju s ponosom prinesel pokazat izvod z njegovim delom. Kmalu zatem je Novak po pošti dobil tudi svoj prvi honorar. Tako je začel redno pošiljati svoja dela v uredništvo Koroške kronike. Ko je začel Novak hoditi v peti letnik gimnazije, so se začele širiti govorice o razselitvi beguncev v prekomorske države. Kot navaja Rozina Švent (2007, str. 314) naj bi v večini primerov slovenski begunci bili vključeni v mednarodne Transporte, ki jih je financirala IRO. Med temi transporti sta številčno najbolj izstopala dva transporta iz leta 1948 (ladja Steward s 552 begunci in ladja Santa Cruz s 517 begunci), leta 1949 pa ladja Holbrook s 492 begunci. Tako kot večina slovenskih beguncev je tudi Novak emigriral v Argentino, in sicer z ladjo General Holbrook, ki je v Buenos Aires priplula 5. februarja 1949.

Novak je bil eden prvih pisateljev iz avstrijskih taborišč, ki se je v Buenos Airesu priključil Balantičevi pisateljski družini. Ob »Balantičevem živem kresu«, v noči iz 23. na 24. november 1949, je bil »med prijatelji«, ki so se spominjali »šestletnice rojstva« pesnikove nesmrtnosti. (Po spominskem lističu, ki ga podpisujejo po vrstnem redu: Jože Krivec, Novačan Josipina, Ivan Korošec, Bine Magister, Adolf Škerjanec, dr. Tine Debeljak, Novak Lojze, Zorko Simčič, dr. Anton Novačan.) – (Kremžar, 1993, str. 320).

Njegova prva služba je bila v tekstilni tovarni Tintoreria Moron, kjer se je pridružil skupini Verbic, Kesler, Skoberne, kasneje je bil prodajalec v trgovini Bumar v Ramos Mejia, katere lastnik je zelo cenil Slovence in jim dajal znatne popuste. Tu je spoznal svojo ženo, ko je prišla kupit hladilnik. 2. julija leta 1953 se je z njo poročil v Ciudadeli (ime ji je bilo Kristina Mehle, rojena v Domžalah 25. 10. 1929., v Argentino prišla 28. 10. 1948) in z njo imel dva otroke (Silvijo Marijo 1956 in Andreja 1960).

Kasneje je dobil službo v tekstilni tovarni Modekraft v Floridi. Zadnja leta pred smrtjo je delal v pekarni Gran Pan, kasneje pa v Ortiz, v obeh kot vodja ekspedita. Ljudje so ga imeli radi in so ga imenovali »don Luis«. Najprej sta z ženo kot podnajemnika živela v kraju Villa Luro in potem v Ramos Mejia. Okrog leta 1958 sta kupila zemljo v San Justu in si tam zgradila tudi svojo prvo hišo. Leta 1970 so se preselili v Florido.

Po ustanovitvi SKA leta 1954 je Novak postal njen član in se vključil v literarni odsek. Skupno število članov v vseh odsekih je bilo 159³. Ker ga že v prvem letu delovanja SKA srečamo na literarnem večeru SKA, in sicer 13. maja, lahko iz tega tudi sklepamo, da se je vključil že med prvimi. Ponovno ga srečamo na literarnem večeru SKA leta 1956 (16. junija), na katerem je Novak sam bral svoja dela (Švent, 2003, str. 447). Novak je tudi pripomogel, da je slovenska skupnost prišla do popularne radijske oddaje (Urednik, 1993, str. 177).

Novak je prekmalu nehal pisati. Pisanje je bil njegov velik talent, vendar se od tega ni dalo živeti. Zato je moral poprijeti za različna dela, da je lahko preživel svojo družino. Samo predvidevam lahko, da ga je to zelo prizadelo. Za pisanje najbrž tudi ni imel več časa. V osemdesetih in devetdesetih letih 19. stoletja je Argentina zaradi slabe politike tudi zelo povečevala svoj dolg. Finančne težave (devalvacija) so povzročile, da je marsikdo ostal čez noč brez strehe nad glavo. Tudi Novaku in njegovi družini v teh časih ni bilo prizaneseno, zato je stiska, skozi katero je šla družina, najbrž še pripomogla k temu, da Novak po tem ni več pisal.

Živel je po različnih delih Buenos Airesa. Prvo hišo je imel s svojo družino v San Justu, nazadnje pa so živeli v Floridi (Provincia Buenos Aires), kjer še danes živita sin in hči. Po besedah njegove hčere Silvije je okrog leta 1965 prvič doživel srčni infarkt. Od takrat naprej bi se moral zelo paziti, vendar se ni držal zdravnikovih navodil. Bil je mnenja, da bo živel toliko časa, kot bo telo vzdržalo. Umrl je 27. septembra 1986 med prevozom v bolnišnico za ponovnim srčnim infarktom.

Njegova hči se spominja, da je bil Novak velik in močan mož. Bil je tako velik, da so mu bile vse postelje prekratke. Ljubil je argentinsko Pampo, saj ga je spominjala na rodno Prekmurje. Pravi tudi, da je zaspal vedno s knjigo v roki. Med zadnjimi knjigami, ki jih je bral, je bila knjiga Tako je govoril Zaratustra.

³ 1994, Članstvo SKA. Zbornik Slovenske kulturne akcije 1954-1994, 208-216.

Večina njegovega literarnega opusa se je ohranila preko objav v številnih argentinskih slovenskih periodičnih publikacijah – Slovenska beseda, Slovenska pot, Meddobje, Duhovno življenje in Zborniki Svobodne Slovenije. Občasno je svoje prispevke pošiljal tudi v Slovensko državo, ki jo je sprva v Chichagu in nato v Torontu izdajal njegov sorojak, Mirko Geratič. To so bila predvsem kratka poročila o kulturnem in političnem dogajanju v Argentini (Švent, 2003, str. 448).

Poleg že objavljenega gradiva se je v Argentini, točneje v zapuščini dr. Tineta Debeljaka, ohranilo še nekaj rokopisov in dve pismi. Ohranile so se tudi njegove naslednje kratke zgodbe: Njegova bol, Vihar, Zgodba o materi, Flegarjeva mati, Silhueta 1957 in Jagned v Pampi (Švent, 2003, str. 448).

V pismu dr. Tinetu Debeljaku leta 1954 Novak pravi tako:

»Kar se tiče pisateljevanja, doma nisem pisal. Šel sem od doma še zelo mlad. S seboj sem nesel podobo moje zemlje in mojih ljudi izza otroških let. Čut, ki sem ga imel že v osnovni šoli, je prišel do izraza šele v begunstvu. Mati mi je prva zbudila veselje do umetnosti. Mnogo je brala in je znala ceniti umetnost kot tako. Potem sem imel srečo, da sem imel učitelje, ki so znali razumeti in razvijati komaj slutene sposobnosti, če to smem tako imenovati, v svojih učencih in jih vzbujati. Potem je vplival name moj rojstni kraj. Slikovita prekmurska ravan mi je dala prave motive. Seveda so bile moje sanje, ko sem začel obiskovati srednjo šolo, posvetiti se upodabljanju umetnosti. To je preprečila vojna. Tako sem začel pisati. Imel sem nekaj v sebi. In sem moral povedati. Težko je soditi, kje bi bolje izrazil to, kar čutim, bolje rečeno, kaj je bilo pravzaprav močnejše v meni takrat, ko sem se znašel na razpotju.

Moja prva dela so osebna značaja in so močno združena z rodno zemljo. To so črtice, ki jih je objavila Koroška kronika: Tam, kjer šume jagnedi, Pismo, Mati, Poslednji, Božič v Prekmurju, Prekmurska jesen, Bog je vstal, Pesem dveh src, Kruh itd.

Po letu 1949 v Argentini sem prva leta posvetil črticam. Motivika je zajeta iz življenja našega človeka v novem okolju, ki pa je tesno združena s preteklostjo, katera povzroča nujne posledice. /.../ Zadnja leta pa sem se posvetil noveli. /.../ Trenutno imam v študiju roman, ki dobro napreduje. Če bo vse po sreči, bo prihodnje

leto gotov. V glavnem pa je moja perspektiva za bodočnost ustvariti neoporečno podobo našega človeka tukaj v Ameriki. Prikazati ga tako, kakor čuti in doživlja danes in ne tako kakor je mislil, ko je šel od doma. Seveda v zvezi s preteklostjo, ki nedvomno vpliva na njegovo sedanost in prihodnost, kot njuna posledica nečesa prejšnjega. Kar se tiče pisanja tam izza predvojnih časov tukaj v Ameriki, pisati o tem, kaj je bilo včeraj, je zame delo zgodovine. O tem so že pisali drugi. To je že preteklost, ki je bila in je nikoli več ne bo. Zakaj ne bi pisali to, kar nas obdaja danes, hočem reči o problemih, ki se pojavljajo danes? Čemu bi poskušali vrteti kolo časa nazaj? Piši tako kakor čutiš in doživljaš danes in vse skupaj postavi v okvir, ki obdaja dejanje. Piši sodobno, ker ne moreš biti iskren, če boš pisal o problemih, ki so bili in so ti že oddaljeni, ali o onih, ki še bodo. Kdo pa je bolj poklican, da izoblikuje sedanost, mi ali znanjci? Kakor so o preteklosti pisali drugi in kakor bodo o bodočnosti tudi pisali drugi, tako pišimo mi o sedanosti. Ne povračajmo se v preteklost, ne ponarejajmo starih pisateljev kakor oni iz bodočnosti ne bodo mogli ponarediti naše dobe, ki smo jo doživeli samo mi. Naša naloga je, zvesto hodimo vzporedno z življenjem, spremljamo našega človeka na njegovi poti in pišimo verodostojno to kako in zakaj je živel tako. To je naš davek, ki ga od nas pričakuje naša doba in ga bo terjala zgodovina.«



Slika 2: Novakova domačija v Murskih Črncih



Slika 3: Od leve proti desni stojijo: Ivan Korošec, Lojze Novak, Tine Debeljak, Adolf Škrjanc, Jože Krivec, Albin Magister, Stanko Kociper, Jože Vombergar, Zorko Simčič, Rakovec.⁴

⁴ Pri prepoznavanju oseb na sliki mi je pomagal Vinko Rode.



Slika 4: Od leve proti desni stojijo: zadaj Jože Vombergar, Jože Krivec, Ivan Korošec, Albin Magister, Janko Mernik, Rudi Bras (v vlogi Glasu je nastopil v Novakovi drami Most svobode leta 1969), Lojze Novak, spredaj Adolf Škrjanc, Jože Rus.⁵

⁵ Pri prepoznavanju oseb na sliki sta mi pomagala Vinko Rode in Albin Magister.

4.5 ZNAČILNOSTI LITERARNEGA USTVARJANJA LOJZETA NOVAKA

Eden izmed prvih, ki se je navdušil nad Novakovim pisanjem, je bil njegov prijatelj iz taborišča Spittal na Dravi, Marjan Amon, ki je zelo rad prebiral njegova dela, in seveda uredništvo Koroške kronike, ki je začelo objavljati njegova dela. Marjan Amon o Novakovem pisanju pravi tako: »Slovenščino je Lojze dobro obvladal in tudi beseda mu je lepo tekla: bila je sočna, čeprav se mu je poznalo malo prekmursko narečje /.../ Znal je opisovati in govoriti doživeto, tako da ga je bilo prijetno poslušati. Panonski svet in njegovo Prekmurje sta mu bila vedno živa. Pomalem je vedno pisal kratke črtice prekmurskih ljudi in njihovih običajev. To je podajal v lepih slikah in barvah njegovega sočnega jezika.«

O Novakovem literarnem ustvarjanju je pisal njegov mentor Tine Debeljak: »Izrazito plod taboriščne literarne vzpodbudnosti pa je Prekmurec Lojze Novak, ki ni »obremenjen« z nobeno literarno preteklostjo ne iz predvojnega časa niti medvojnega. Pero mu je začelo pisati šele v koroške taboriščne liste in v Koroško kroniko s spominom na melanholične prekmurske jagnedi itd., podobno kakor je začel Miško Kranjec. Zato tudi nima v spominu in doživetju ne zmag in ne porazov in ne vojne, temveč mu odpira svoje strani šele življenje v Argentini, kakor ga gleda v svoji okolici: stik s staro prekmursko emigracijo in z novo, kateri pripada sam. In iz tega medsebojnega občevanja se mu odpirajo izrazito tukajšnje in sodobne snovi. Poleg nekaterih slabših stvari je v zborniku Nma v čez izaro podal močno podobo tega sveta, morda doslej najboljše, kateri se približujejo črtici v Meddobju in v pričujočem Zborniku-Koledarju« (Debeljak, 1955, str. 242).

O kakovosti Novakovega pisanja je prepričan tudi France Pibernik: »Ne smemo pozabiti, da je tudi v kratki prozi veliko literarnih biserov, ki vzdržijo sleherno kritično presojo. Dovolj je že samo to, če pregledamo Geržiničevo antologijo Dnevi smrtnikov« (Pibernik, 1997, str. 184). Novak je namreč v tej antologiji objavil svoje delo Zgodbe neznanih vojakov.

Literarni opus Lojzeta Novaka v sklopu slovenske književnosti spada v sodobno slovensko književnost, ki se je /.../ v letih 1945-1985 razvijala skozi več faz, v katerih so prevladovale različne smeri; po tem jih tudi lahko razmejimo in označimo.

Janko Kos (Kos, 2000, str. 358) navaja naslednje faze sodobne slovenske književnosti:

- Prvo obdobje je trajalo približno od 1945-1950. Za to obdobje je bila značilna načelna zahteva po nastanku socialističnega realizma v slovenski književnosti. Ta naj bi se zgradil na osnovi predvojnega socialnega realizma, in sicer tako, da naj bi se v njem okrepile prvine socialistične idejnosti, v ozadje pa stopila kritična stran, ki je bila za socialni realizem močno značilna pri Prežihovem Vorancu, Mišku Kranjcu in Cirilu Kosmaču. Vendar je zahteva po socialističnem realizmu ostala predvsem načelo, sama književnost jo je le deloma upoštevala.
- Drugo obdobje se začne po letu 1950, ko je težnja k socialističnemu realizmu prenehala in se je slovstveni razvoj sprostil ter razmahnil v različne smeri. Nastopilo je obdobje slovstvenega pluralizma; vendar je v petdesetih letih prevladovala še zmeraj smer, ki je izhajala iz predvojnega socialnega realizma.
- Tretje obdobje se začne po letu 1960. Poleg drugih se pojavi nova smer, ki je po oblikovni strani sicer raznovrstna, po vsebini pa povezana predvsem z eksistencializmom. Njena glavna značilnost je ta, da ne vidi v svetu več smisla, vrednot in skladnosti, h kateri naj človek teži. Svet je absurden, tak je tudi človek s svojo dejavnostjo, trpljenjem in upanjem. Zato so glavne teme takšne književnosti absurdnost, odtujenost, strah, doživetje smrti, niča pa tudi svobode ali upora, ki sta seveda tragična, saj se ne moreta do kraja uresničiti. Tukaj se je eksistencializem že močno približal modernizmu. Proti koncu šestdesetih let se je iz te smeri začel razvijati modernizem.
- Po letu 1975 se v sodobni slovenski književnosti začne počasen preobrat stran od modernizma k postmodernizmu. Njegova glavna značilnost naj bi bila ta, da sicer ohranja mnoge modernistične značilnosti, vendar poskuša njegovo vsega zunanje osvobodeno, včasih že kar razpuščeno in samovoljno opisovanje zavesti nadomestiti s trdnejšimi oblikami, to pa tako, da iz literarne tradicije jemlje motive, teme in forme, s katerimi lahko gradi trdnejša, estetsko zanimiva ali že kar dražjiva dela.

4.6 LITERARNOVRSTNA DELITEV OPUSA

Novak se je poizkusil v vseh treh literarnih vrstah (lirika, epika, dramatika), vendar je bil najbolj produktiven in suveren v epiki – kratki prozi.

Ohranjen imamo njegov edini sonetni venec, *Pesem tujih cest*, ki ga je posvetil svoji ženi Kristini in v katerem napove svojo smrt pred njeno (kar se je kasneje v resnici tudi zgodilo) ter dve pesmi, ki sta napisani v prostem verzu.

Pri dramatici bom omenila njegovo edino dramsko besedilo *Most svobode*, ki je bilo tudi že večkrat uprizorjeno v slovenskem domu v Argentini, prvič leta 1969 v Našem domu v San Justu, nazadnje pa kot osrednja točka domobranske proslave v centralni hiši na Ramón Falcónu (v Buenos Airesu) v junijskih dneh 2007.

Epika je bila Novakova največja ljubezen, natančneje kratka proza. V pismu dr. Tinetu Debeljaku iz leta 1954 beremo tudi, da ima v delu roman (*Veliki Klenkovec*), a je ta roman žal ostal nedokončan, čeprav ga je Novak nameraval končati v prihodnjem letu (1955). Rozina Švent (2003, str. 448) o tem romanu razmišlja takole: »Ali je Novak resnično napisal celoten roman, ali gre morda le za posamezne sestavne dele romana, ki naj bi jih kasneje povezal v roman. Ob sedanjem poznavanju Novakove zapuščine žal na to vprašanje še ne moremo odgovoriti z vso gotovostjo. Po vsebini je to neke vrste vojni roman in se dogaja nekje od Muri po letu 1941. Okupacija Prekmurja, izgoni Slovencev v koncentracijska taborišča (Sárvár na Madžarskem), streljanje talcev, smrt v taboriščih (predvsem starejših in slabotnih ljudi), opustošeni domovi in polja, ki jih nihče več ne obdeluje ... in to tista širna polja, ki so pred leti dajala zlato pšenico in nasitila na stotine lačnih ust ...«

Znotraj epike govorimo pri Novaku o kratki prozi. Kot sam zapiše, je začel najprej s kratkimi črticami in kasneje nadaljeval z nekoliko daljšimi novelami.

Izraz črtica (tudi skica, pri Cankarju vinjeta) pomeni »beležko« in je takšnega značaja tudi v literaturi. Govorimo o kratki pripovedi, ki pušča videz vtisnosti, hipnega doživetja, zapiska; tako ni čudno, da se je vsaj pri nas razmahnila zlasti za časa nove romantike/moderne in da nam je pojem črtice Cankarjeva kratka proza (Kmecl, 1996, str. 288).

V Kmeclovi mali literarni teoriji (Kmecl, 1996, str. 285) beremo o noveli: »Ena venomer ponavljajočih se definicij za novelo kot kratko ali vsaj srednje dolgo pripoved je, da se vsa pripovedna pozornost v njej zgosti na en sam dogodek – iz njega bralec najpogosteje izve tudi za najnujnejše reči iz preteklosti, hkrati ta dogodek vsebuje dramatičen, usoden preobrat, višek napetosti; vse v noveli je torej močno osredotočeno, dogajalni (notranji) čas je skrčen, kratek, podobno velja za prostor – in še posebej za književne osebe: teh mora biti čim manj, po možnosti kar ena sama.«

4.7 FAZE LITERARNEGA USTVARJANJA LOJZETA NOVAKA

Z objavljanjem svojih del je začel leta 1947 v avstrijskem taborišču Spittal na Dravi. Tega leta je Koroška kronika objavila njegovo prvo črtico. S pisanjem je začel že prej, ne vem kdaj točno, vendar prav gotovo po letu 1945, ko je odšel od doma, saj kot sam pravi, doma ni pisal. To začetno obdobje traja vse do januarja leta 1949, ko odide v Argentino in ga zaznamuje rodno Prekmurje, na katerega je bil močno navezan. V teh delih se spominja svojih otroških in mladostnih let, posebej pa njegova dela zaznamuje tudi vojna in madžarska okupacija ter tudi življenje begunca. Na poti v Argentino (januarja 1949) napiše tudi črtico z naslovom Neža, ki se je ohranila v rokopisu in jo je namenil Ani Breznikovi. Našli so jo v njeni zapuščini in mi jo je posredoval Vinko Rode. Črtica je bila kasneje tudi objavljena v Koroški kroniki.

Drugo obdobje se začne po prihodu v Argentino, torej februarja 1949. Zaznamuje ga nova dežela in novi ljudje, velemesto in boljše življenje, čeprav se vedno spominja svoje rojstne pokrajine ob Muri, ki jo nenehno tudi vidi v argentinski Pampi. Spomini na Prekmurje so lepi, a vendar, ko se spomni na svojo mamo in na dom, ga vedno stisne pri srcu.

4.8 TEME, MOTIVI

Tematsko je bil Novak vseskozi zvest domovinski temi, ki se v nekaterih delih povezuje tudi z vojno tematiko (madžarska okupacija Prekmurja, izginjanje ljudi,

propad družin zaradi vojne, brezup in popivanje, zmaga pomeni tudi žrtve). Sprva je bilo govora predvsem o Sloveniji oz. natančneje rodnem Prekmurju (hrepenenje po domovini, spomini na domovino, občutek tujosti v taborišču, slovo od domovine in družine, prijazna domovina), kasneje pa vedno več tudi o novi domovini Argentini (neprijazna tujina, izgubljena materina ljubezen, pomen slovenskega jezika v izseljenstvu, jezik in narod, podobnosti s Prekmurjem). Ta tema ga je velikokrat navezala tudi na mater (hrepenenje po materi, žalost tujca, ki je daleč od matere, halucinacija zaradi močne želje, da bi videl mamo, neskončna in nesebična materina ljubezen, izdajstvo materine ljubezni, sinovo kesanje in povratek nazaj k materi, ljubeča mati, odnos sina do matere, prva ljubezen je mati, materina bolečina, mati verjame v sina), redkeje na očeta, ki ni bil tako dober in ljubeč kot mati (pohlep po denarju, zanemarjanje žene, sebičnost, umor berača, smrt žene in otroka, varanje žene, oče alkoholik, brezčuten oče). Novak se posveti tudi ljubezenskim temam (srečna ljubezen, razdor razmerja zaradi razdalje, za srce ni razdalj, večna ljubezen, zlomljeno srce zaradi smrti enega od partnerjev, smrt partnerja pusti posledice) – Pesem dveh src govori o ljubezni med Klemnom in Stanislavo, ki ju življenje ločuje: »Kakor bi se hotela iztrgati iz nevidnih rok, se je privila k njemu in glasna zaihtela. Klemen je čutil njene solze, ki so mu močile obraz. Dvignil ji je obraz in ji pogledal v oči. In v tistem trenutku je vedel, da za srce ni razdalj ...«

V svojih zgodnjih delih, ki so nastala v avstrijskem taborišču Spittal na Dravi, je Novak opisoval svoje rodno Prekmurje, na katerega je bil zelo navezan (navade in običaji ob žetvi, spomini na praznovanje božiča v Prekmurju, spomini na domovino). V tem obdobju lahko govorimo tudi o vedrejših in veselejših vsebinah, a tudi tu že začne kasneje (in sploh potem v argentinskem obdobju) prevladovati žalostno, melanholično občutenje tujca, ki pogreša svoj dom in svoje ljudi, a upanje na rešitev iz situacije na začetku še ostaja. V tujini vidi tudi ogromno bede in revščine (berači na ulici, dobrota revnih ljudi, ošabnost in sebičnost bogatih, zaznamovanost otrok ob rojstvu). Iz obdobja, ko je bil Novak še doma v Prekmurju in iz taboriščnega obdobja imamo tudi nekaj del, kjer je tema smrt (mati izgubi sina, smrt v taborišču – trpinčenje ljudi, počasno umiranje, smrt matere kot izguba za sina, smrt na lastni zemlji, rešitev tik pred smrtjo, minljivost življenja, smrt majhne deklice, množični poboji) ter

trpljenjem (umetnik kot večni iskalec trpi, umetnik je nesrečen, dekleta trpi zaradi smrti fanta, trpljenje očeta v izseljenstvu). V kasnejših delih, po prihodu v Argentino, je v svoja dela velikokrat vključeval tudi argentinske navade in posebnosti (mate⁶, asado⁷, ombu⁸ itd.), a vendar je veliko pisal tudi o slovenskem človeku v novem svetu. Nikoli ni pozabil na slovensko mater, ki je trpela in živela z bolečino v srcu ter jokala za svojim sinom v izseljenstvu. Spomini na mater so bili zanj vedno živi. V črtici Maj beremo: »Vselej kadar se bliža maj, postajam nemiren. Mislim na davno minuli maj tam daleč za Muro, na svojo nepozabno mladost, na mater in njene oči, pred katerimi nisem mogel skriti nobene skrivnosti.« Zavedal se je, da vsaka mati išče svojega sina, če ga izgubi, kot izgubljeno ovco. Tudi če umre, mati še vedno verjame v sinovo življenje. Tako je Flisarjeva mati iz novele Izgoreli čas iskala svojega sina tam, kjer ga ni bilo. Čeprav je njen sin že umrl, ga je ona še vedno iskala in verjela, da še živi.

4.9 ZUNANJA ZGRADBA

Novakove novele in črtice, ki predstavljajo najštevilčnejši del njegovega literarnega opusa, so deljene na različno število odstavkov. Vsak odstavek predstavlja prehod na novo temo ali dogajanje, morda tudi časovno razliko. Edino dramsko delo, Most svobode, je razdeljeno na tri dejanja. Vsako dejanje predstavlja samostojno, zaokroženo dogajalno enoto. Znotraj posameznih dejanj je drama razdeljena še na prizore. Nov prizor lahko napove tudi spremembo v sestavu nastopajočih oseb, ponavadi se spremeni tudi snov pogovora. Obe Novakovi pesmi sta napisani v prostem verzu. Členjeni sta na kitice, ki se med seboj razlikujejo po številu in dolžini verzov. Pesem tujih cest je edini sonetni venec v Novakovem opusu. Vsak od petnajstih sonetov je lahko celota zase. Vrh cikla je zadnji, petnajsti sonet, magistrale.

⁶ Posebno pripravljen argentinski čaj iz zelišča, ki se imenuje yerba. Pije se ga po posebni cevki (bombilli) iz bučke, ki jo imenujejo mate.

⁷ Na žaru pečeno goveje meso.

⁸ Drevo, ki raste v Argentini in se zelo razlikuje od slovenskih dreves. Posebna oblika listov in veliko zračnih korenin v spodnjem delu verjetno vzbudi pozornost vsakega obiskovalca Argentine.

4.10 NOTRANJA ZGRADBA

4.10.1 Literarna oseba

Število literarnih oseb, ki nastopajo v Novakovih delih se razlikuje glede na literarno vrsto. V obeh pesmih je samo en lirski subjekt, ki izpoveduje svoje razpoloženje, kar je značilno za liriko. V črticah in novelah je od dve do devet literarnih oseb, v črticah manj, v novelah več. Glavna je ponavadi ena ali dve literarni osebi, brez katerih dogajanja ne bi moglo biti, ostale so stranske osebe. Tudi odlomki iz romana imajo več literarnih oseb, v drami *Most svobode* pa so prisotne štiri literarne osebe.

Glavne osebe v zgodnjih delih so liki iz Novakovega domačega kraja, kasneje so to pogosto trpeče matere, ki so izgubile svoje sinove v izseljenstvu, matere, ki zelo trpijo in se borijo za otroke brez podpore očeta, ki je pogosto negativne lik, na drugi strani pa slovenski človek, ki se je naselil v argentinski pampi.

Literarne osebe lahko karakteriziramo na različne načine, najpreprostejši način je označitev s krstnim ali rodbinskim imenom, lahko tudi po poklicu ... Tu govorimo o zunanji karakterizaciji.

Literarne osebe, karakterizirane z imeni: po trikrat se pojavijo imena Martin, Tone oziroma Tunek ter Jernej, po dvakrat Jurij, Tomaž, Ivan, Matevž, Matjaž in le po enkrat Franček, Matija, Klemen, Stanislava, Števan, Angela, Merika, Jakob, Jože, Irma, Katarina, Rudi, Peter, Ema, Drejc, Alfonz, Meta, Mica, Johan, Juan, Dolores, Marcos Carlos.

Literarne osebe, karakterizirane s priimki: največkrat pojavljajoči se priimek je Flegar, ki ga zasledimo kar štirikrat, po dvakrat se pojavijo Pintarič, Kolmanko in Serec, po enkrat pa Ružič, Tolminec, Špolar, Brglez, Ropoša, Gaber, Bodanec, Sršen, Kimelj, Košin, Skalar, Koren, Kos, Prelec, Celec, Kosednar, Dobrič, Hren, Božar, Klančar, Kerec, Černik, Beljung, Hidalgo.

Poleg zgoraj navedenih imamo še literarne osebe, karakterizirane s sorodstvenim razmerjem do drugih oseb (največkrat se pojavi mati, kar osemkrat, žena štirikrat, oče dvakrat, po enkrat brat, sestra, sin) ali s pomočjo drugih lastnosti

(zamorec, mlinar, gostilničarka, vojak, dekle, Poljak, zdravnik, Zloba, pesnik, duhovnik, antikrist, glas).

4.10.2 Literarni čas in prostor

V Novakovem literarnem opusu lahko sledimo zgodbam iz predvojnega časa, preko vojne in potem povojnega obdobja. Pogosto se retrospektivno s svojimi spomini vrača v preteklost, v svojo mladost v Prekmurju. Ponekod nam z okvirnimi zgodbami pove, da pripoveduje o dogodku, ki se je zgodil v preteklosti.

Sprva je Novak svoje zgodbe postavjal v domače Prekmurje, kasneje tudi v avstrijsko taborišče. V Argentini ga še vedno spremljajo spomini na domačo zemljo, ampak se kmalu posveti tamkajšnjim tematikam in svoje zgodbe torej postavi v argentinsko okolje, a nikakor ne pozabi na slovenskega človeka v Argentini ter na slovenske matere, ki so ostale v domovini in izgubile svoje sinove.

4.10.3 Pripoved in pripovedovalec, stil

Pripovedovalec je večinoma avktorialni, kar pomeni, da vse ve, obvladuje čas in prostor. Pripoved nam sporoča potek dogajanja. Včasih se mora pripovedovalec, da bi lažje razumeli zgodbo, retrospektivno vračati v preteklost. Za razplet zgodbe mora vsevedni pripovedovalec pogledati kdaj tudi v prihodnost in tako podati bralcu kompletno informacijo oziroma razkriti usodo določene literarne osebe. V liriki imamo vedno prvoosebne pripovedovalca.

Novaka umeščamo v sodobno slovensko književnost in ga lahko stilno vidimo nekako v smislu realizma in tudi v smeri, ki izhaja iz predvojnega socialnega realizma.

4.11 VREDNOSTNA OCENA

Večina Novakovih del je napisanih v preprostem slogu, to pomeni, da avtor želi biti razumljiv. Zato uporablja preproste besede in besedne zveze, da bi se s tem približal bralcu. Njegov jezik je vseeno poetičen in speven, za razumevanje nekaterih njegovih del je potrebno poznavanje in razumevanje zgodovine ter tudi filozofije, ki je bila Novaku zelo blizu. Čeprav ni nikoli študiral na fakulteti, je imel izredno zanimanje za filozofijo in je zelo rad bral.

Proces selekcije, ki neko besedilo »povzdiguje« tako, da mu prisoja kvalitete, ki iz njega naredijo mojstrovino, poteka navadno v treh stopnjah kritike – te si tudi časovno sledijo: žurnalistične, esejistične in literarnozgodovinske. /.../ V kanonizacijo so vpletene institucije književnega komuniciranja, kot so revije, časopisi, založbe, šole, cenzura (Juvan, 1991, str. 127). Kanon kot rezultat selekcije, če ne drugega, skuša odgovoriti na vprašanje, katere knjige bi vzeli na samotni otok. /.../ Akterji te selekcije so pretežno literarni izobraženci (Dović, 2003, str. 42), pomembno vlogo imajo tudi institucije. Sodba nekega posameznika ali skupine o tem, da je neko delo mojstrovina, nima /.../ nobene prave moči, ki bi omogočila reprodukcijo in razširitev dela prek mnogih generacij (Dović, 2003, str. 28). Novakovo zadnje delo je bilo v Argentini objavljeno leta 2006, to je kar 20 let po njegovi smrti. To pomeni, da Novak v Argentini ni šel v pozabo. Njegovi kolegi literati iz iste pisateljske družine gojijo do njega veliko spoštovanje in njegova dela ocenjujejo z izbranimi besedami. Tudi veliko drugih izobražencev in ljudi, ki so se oz. se še gibljejo v kulturnih krogih, govori in piše o Novakovem pisanju. Pravzaprav v Argentini boste težko srečali človeka, ki se zanima za literaturo oz. kulturo in ne pozna Novaka. V Sloveniji je žal drugače. Pa ne samo z Novakom in njegovim opusom. Zgodovina je pustila svoje posledice. Literati v Argentini niso bili deležni normalnih kritičnih presoj kot njihovi sorojaki v domovini. Šele zadnja leta se v Sloveniji poraja zanimanje za ta del slovenske književnosti. In odziv na Novakova dela govori o tem, da gre za kvalitetna literarna dela. Tako so slovenski literati v Argentini ostali zunaj slovenskega literarnega kanona, čeprav mislim, da glede na kvaliteto literature si marsikatero delo zasluži biti del našega

nacionalnega literarnega kanona. Upam, da bo tudi to diplomsko delo spodbudilo naše literarne strokovnjake, da bodo imeli zanimanje za Novakov literarni opus in morda bomo lahko v bližnji prihodnosti izdali tudi Novakova zbrana dela.

5 PUBLICISTIČNA DEJAVNOST ARGENTINSKE DIASPORE

Argentinska diaspora⁹ je skupina slovenskih izseljencev, ki so se izselili v Argentino. V to skupino spada tudi Novak, ki je bil v njenem okviru aktiven na različnih področjih kulturnega in umetniškega ustvarjanja.

Čeprav so prvi slovenski izseljenci prišli v Argentino že leta 1878, so dobili šele leta 1926 svoje prvo glasilo v slovenskem jeziku. Takrat je prišel med njih prvi slovenski duhovnik, svetnik Anton Merkun, ki je začel izdajati slovensko glasilo *Izseljenski glasnik*¹⁰. Versko življenje se je še okrepilo s prihodom duhovnika Jožeta Kastelica, ki je začel leta 1933 izdajati revijo *Moje versko življenje*, ki se je kasneje preimenovala v *Duhovno življenje* in izhaja še danes (Švent, 1992, str. 58). V prvi fazi je bila publicistična dejavnost torej vezana na versko življenje.

Kasneje je publicistična dejavnost podpirala šolstvo, ki se je razmaknilo s prihodom družinskih članov - predvsem otrok. Takrat se je močno poveča potreba po organiziranju šolstva. Sprva so bili samo nedeljski tečaji slovenščine (1949). Za te potrebe so učitelji začeli izdajati šolski list *Mladina*, ki je na nekaj straneh prinašal učno snov iz slovenščine, verouka, zemljepisa in zgodovine. List so otroci dobivali brezplačno. Leta 1951 preneha izhajati (skupno izšlo 15 št.), nadomesti pa ga knjiga oz. čitanka za mladino *Naša beseda*, ki sta jo sestavila Aleksander Majhen in Martin Mizerit (Švent, 1992, str. 60).

Petošolci Slovenskega srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka¹¹ so izdajali tudi svoj almanah (publikacija nosi skoraj vsako leto drugačen naslov - npr. *Med dvema svetovoma*, *Razpeta jadra*, *Samostojna svobodna Slovenija*, *Slovenija v svetu*). Podružnico tega tečaja so organizirali leta 1966 tudi v Baragovem misijonišču v Lanusu, kjer uporabljajo tudi iste učbenike – to so različna skripta, ki jih izdajajo profesorji, ki tam poučujejo (Švent, 1992, str. 61).

Kasneje je zaživela publicistična dejavnost tudi v okviru političnih društev oz. organizacij. Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev je izdajala glasilo, ki

⁹ SSKJ: »diaspora je narodnostna ali verska skupnost, ki živi raztresena na ozemlju druge narodnosti ali vere«

¹⁰ Od leta 1928 se imenuje *Izseljenec*.

¹¹ V šolskem letu 1968/69 postane popoln - 5 letnikov.

se je sprva imenovalo *Šmartinski vestnik*, od leta 1953 pa samo *Vestnik*. Podobno mu je bilo tudi Združenje slovenskih protikomunistov, ki je nastalo leta 1964. Izdajali so svoje glasilo *Tabor*, ki spada med vodilne publikacije slovenske politične emigracije (SPE) sploh. V okviru tega delovanja je bila zelo pomembna vloga duhovnika Filipa Žaklja, ki je skrbel za izdajanje njihovih publikacij, npr. *Matica mrtvih*, *Odprti grobovi*, *Zbirka dokumenti* itd. (Švent, 1992, str. 62).

Posebno mesto med organizacijami ima SKA, ki je bila ustanovljena leta 1954 v Buenos Airesu. Pobudo zanjo je dal Ladislav Lenček, ki povabi k sodelovanju tudi dr. Tineta Debeljaka, ki je bil vse do svoje smrti (1989) najpomembnejši kulturni delavec SPE. S politiko v tradicionalnem smislu se sicer ne ukvarjajo, toda publikacije, ki jih izdajajo, imajo vendarle tudi politični podton (različni spomini in pričevanja, ki naj bi razjasnili medvojne dogodke). Izdajajo svoje glasilo - mesečnik *Glas SKA*, ki se omejuje predvsem na literarno poročanje, občasno pa priobči tudi kakšne razglase in dokumente (npr. SNO). Nekajkrat letno izdajo tudi literarno revijo *Meddobje*. Razen z izdajanjem knjig in periodike se SKA ukvarja tudi z organiziranjem kulturnih prireditev - razstav, kulturnih in glasbenih večerov (Švent, 1992, str. 63).

Publicistična dejavnost argentinske diaspore je res doživela velik razcvet v prejšnjem stoletju. Njen pogon so bile generacije slovenskih izseljencev, najbolj plodna pa je bila generacija, ki je prišla v Argentino po drugi svetovni vojni. Skozi svoje kulturno življenje in umetniško ustvarjanje so lahko Slovenci pokazali svojo povezanost z matično domovino in kaj čutijo. Kaj se danes dogaja s slovenskimi organizacijami in publicistiko v slovenskem jeziku v Argentini, najbolje opiše Rode (2004, str. 47) v svojem članku, ko govori o SKA: »Carabela SKA je res priplula v pristan zlatih obeležij ovenčana z lovorjem zmagovalcev. Naj ostane zasidrana v Bonariji, odkoder je izplula? Naj le sanja o dnevih slave, o viharjih, bitkah in zmagah! A na odprto morje si ne upa več! Plovilo je potrebno obnove, kapetan je utrujen, mornarji vsi v letih; zamenjati bi bilo treba posadko, a ni dobiti moštva.« Prva generacija izseljencev, ki so bili zelo ustvarjalni na kulturnem področju in ki so si prizadevali za ohranjanje slovenskega jezika, kulture ter običajev, počasi izumira. Nekaj jih je še ostalo, a so že precej v letih. Druga generacija izseljencev, ki se je rodila že v Argentini, nima več takih ambicij, prilagodili so se že v argentinsko življenje

in njihove navade, nekateri sploh ne znajo več slovenščine. Zato tudi zamirajo slovenske organizacije ter njihova dejavnost in njihova prihodnost ni preveč svetla. To pušča svoj pečat tudi v tamkajšnji publicistiki v slovenskem jeziku, saj je novih publikacij vedno manj, od periodike jih je ostalo pa tudi samo še nekaj.

5.1 BIBLIOGRAFIJA ARGENTINSKE DIASPORE

Če bi se lotili izdelovanja bibliografije argentinske diaspore, bi bil največji problem nepopolna zbirka tega gradiva v NUK-u v Ljubljani, ki edina načrtno zbira in hrani to gradivo. Deloma se da to nadomestiti oz. dopolniti z gradivom, ki ga hrani knjižnica Dušana Černeta v Trstu, nekatere stvari pa so žal za vedno izgubljene. Tu nam lahko pomagajo nekateri ljudje, ki so sodelovali ali še sodelujejo pri izdajanju slovenskih tiskov v Argentini.

Kljub zapletenosti tega področja in nepopolnih zbirk je nekaj dela vseeno opravljenega. Spodaj sta navedeni dve bibliografiji, ki prinašata popis knjig in časopisja do leta 1987 oz. 1990, ter dve bibliografski kazali. Razen spodaj navedenega ne obstaja nobena novejša bibliografija, niti nobena od teh ne prinaša popisa člankov. Na tem področju sta dejavna samo dva avtorja, Rozina Švent in Marjan Pertot.

- Pertot, M. (1987). Bibliografija slovenskega tiska v Argentini: knjige: 1945-1987. Trst: Mladika.
- Pertot, M. (1991). Bibliografija slovenskega tiska v Argentini: časopisje: 1945-1990. Trst: Mladika.
- Švent, R. (1993). Bibliografsko kazalo Duhovnega življenja : I-LX : 1933-1992. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Švent, R. (1994). Bibliografsko kazalo Meddobja : I-XL : 1954-1993. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

5.2 ZBIRKA TISKOV SLOVENCEV ZUNAJ REPUBLIKE SLOVENIJE

Zbirka tiskov Slovencev zunaj Republike Slovenije je ena izmed posebnih zbirk v NUK-u. Obsega tiske, ki so izhajali med Narodnoosvobodilnim bojem (NOB) in gradivo, ki so ga izdajali Slovenci zunaj svojih meja (emigrantski tisk). Zbirka se nahaja v NUK-u v Ljubljani, ki je bila ustanovljena 24. oktobra 1945. Po 6. členu ustanovne Uredbe o NUK-u v Ljubljani¹² se "NUK-u v Ljubljani pošiljajo tudi take knjige in druge tiskane stvari, katerih razpečavanje je iz katerih koli razlogov prepovedano" (Strgar, 1982, str. 203).

V statutu, ki ga je NUK sprejela leta 1974, beremo v 14. členu naslednje: "Knjižnica zbira in hrani tudi tako knjižnično gradivo, katerega širjenje iz katerega koli razloga ni dovoljeno, sodi pa med gradivo, ki ga je knjižnica dolžna zbirati in hraniti" (Strgar, 1982, str. 203). S tem so si zadali nalogo, da se bodo trudili zbirati to gradivo, saj je dotedanja praksa pokazala, da pošiljanje gradiva s strani izdajateljev ni zanesljivo.

Tudi zakon o knjižničarstvu iz leta 1982 je predpisoval knjižnici, da "zbira in hrani vso knjižnično gradivo, nastalo na območju SR Slovenije, knjižnično gradivo o SR Sloveniji, o Slovencih ter izdaje slovenskih avtorjev v tujini ter drugo knjižnično gradivo iz tujine, natisnjeno v slovenskem jeziku" (Strgar, 1982, str. 203).¹³

Zbirka tiskov, ki so jih tako pridobivali v NUK-u, se je sprva nahajala v eni izmed omar v ravnateljevi sobi (od tod ime "direktorjev" = D-fond). Vse do konca sedemdesetih let, ko je skrb za D-fond prevzela Milica Strgar, ne moremo govoriti o redni obdelavi. Ko so se te knjige začele obdelovati, so jih najprej popisali za potrebe Slovenske bibliografije, nato so počasi obdelovale. Zaradi posebnih internih pravil za obdelavo tega gradiva, ga je lahko obdeloval samo vodja oddelka. Z vsako knjigo je potoval tudi roza listek z datumom prejema in oddaje knjige, na katerem je bila zadnja točka zapisnika naslednja: "Kdor opazi v redni postavitvi literature, ki bi sodila v D-izvode, je dolžan takoj javiti vodji nabavnega oddelka, ki poskrbi, da se izvod prestavi,

¹² Uredba je bila objavljena v Uradnem listu SNOS in NVS, 1945, št. 46.

¹³ Predlog Zakona o knjižničarstvu, Poročevalec Skupščine SR Slovenije, VIII, št. 9, 10.5.1982.

listki pa poberejo iz javnih katalogov in hranijo med listki za D-izvod." Iz tega lahko sklepamo, da so bili vsi delavci v NUK-u neke vrste cenzorji (Švent, 1997, str. 140).

V osemdesetih letih je postopno prihajalo do bolj normalnih postopkov pri obdelavi in izposoji D-izvodov. Sprva je bil D-fond za uporabo dostopen samo za študijske namene, uporabo pa je dovoljeval ravnatelj knjižnice. Omejitve so bile najprej odpravljene pri leposlovju in pri verskih tiskih. Z aktom o osamosvojitvi Slovenije in s prenehanjem veljavnosti zveznih zakonov o tisku je tudi D-fond postal povsem odprt za vse uporabnike (Švent, 1997, str. 141).

Danes lahko Zbirko tiskov Slovencev zunaj Republike Slovenije najdete v prostorih NUK-a v Ljubljani, in sicer v drugem nadstropju (soba 206). Zbirka je dostopna vsem obiskovalcem.

5.3 PRISOTNOST NOVAKOVIH DEL V SLOVENSKI BIBLIOGRAFIJI

Naloga Slovenske bibliografije je popisati vse tiske, izdane v Sloveniji, in tudi tiste, ki jih Slovenci objavijo zunaj svojih meja (čeprav slaba prisotnost Novakovih del v Slovenski bibliografiji kaže ravno nasprotno). Ker Novak ni izdal nobene monografske publikacije, sem iskala prisotnost njegovih del v slovenski bibliografiji po posameznih serijskih publikacijah, v katerih je objavjal. Iskanja sem se lotila po posameznih serijskih publikacijah, in sicer sem vključila v iskanje le tiste, ki imajo ISSN, saj je to edini možen način iskanja. Podatke sem preverjala 20.8.2009 v Bibliografiji prispevkov v serijskih publikacijah na <http://splet02.izum.si/cobiss/BibSerial.jsp?init=t>. Vključene so bile naslednje serijske publikacije:

- Duhovno življenje
- Meddobje
- Misli
- Slovenska beseda
- Svobodna Slovenija
- Zbornik Svobodne Slovenije

Duhovno življenje je mesečnik, ki je začel leta 1934 izhajati v Buenos Airesu v Argentini in še vedno izhaja. V bibliografiji Duhovnega življenja, kjer je Novak leta 1951 objavil svoje delo *Balada o stotaku*, to delo ni popisano.

Revija *Meddobje* je začela izhajati leta 1954 pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu in še vedno izhaja, in sicer četrletno. V njej sem našla 3 zapise pod imenom Lojze Novak, in sicer naslednje¹⁴:

- Izgoreli čas
- Pesem tujih cest : sonetni venec posvečen Kristini moji zvesti spremljevalki
- Most svobode : dramski spev v treh delih : iz arhiva

V reviji *Meddobje* so bila torej objavljena tri Novakova dela, vsa tri po njegovi smrti.

Mesečnik *Misli* je začel izhajati leta 1952 pri slovenskih frančiškanih v Avstraliji in izhaja še danes. V njem je bilo leta 1970 objavljeno delo *Zgodbe neznanih vojakov*, ki je bilo prvič objavljeno leta 1954 v *Meddobju* in nato leta 1960 v antologiji *Dnevi smrtnikov*. V bibliografiji te serijske publikacije sem našla naslednji zapis:

- Novak, L. (1970). *Zgodbe neznanih vojakov: (odlomek iz knjige - Dnevi smrtnikov)*. *Misli*. 19 (6), 162.

V bibliografijah ostalih serijskih publikacij nisem dobila nobenega zapisa z imenom Lojze Novak. Predvidevam, da bibliografije še niso izdelane v celoti in da so se v NUK-u prej posvetili avtorjem z obsežnejšimi opusi.

Tudi *Slovenska beseda* je izhajala mesečno, in sicer od leta 1949 do leta 1958, prav tako v Buenos Airesu. Tudi bibliografija *Slovenske besede* je nepopolna, saj ne najde nobenega Novakovega dela, čeprav jih je tam objavil več.

Tednik *Svobodna Slovenija* je začel izhajati leta 1942 v Buenos Airesu in še vedno izhaja. V tedniku *Svobodna Slovenija* je Novak leta 1949 objavil delo *Bog je vstal*, a ga prav tako ni v bibliografiji.

Istega leta kot mesečnik *Slovenska beseda*, to je leta 1949, so Slovenci v Buenos Airesu dobili še *Zbornik Svobodne Slovenije*, ki je izhajal letno vse do leta 1975. Naslovi so se spreminjali, in sicer:

- Koledar Svobodne Slovenije (od leta 1949 do leta 1951)
- Koledar-Zbornik Svobodne Slovenije (od leta 1952 do leta 1954)

¹⁴ Popolni podatki teh del se nahajajo v analitični osebni bibliografiji Lojzeta Novaka.

- Zbornik-Koledar svobodne Slovenije (od leta 1955 do leta 1962)
- Zbornik-Svobodna Slovenija (od leta 1963 do leta 1965)
- Zbornik Svobodne Slovenije (od leta 1966 do leta 1975)

Tudi tukaj je bil Novak izpuščen, čeprav je bil udeležen v tej serijski publikaciji z nekaj svojimi deli.

Pri iskanju nisem upoštevala naslednjih serijskih publikacij, ker nimajo ISSN:

- Koroška kronika (izhajala je v Avstriji od leta 1945 do leta 1950)
- Lepša bodočnost (prav tako je izhajala v Avstriji od leta 1945 do leta 1947)
- Slovenska pot (izhajati je začela v Buenos Airesu leta 1953 in je izhajala občasno)

6 KAJ JE BIBLIOGRAFIJA?

Bibliografija je strokovno-znanstvena dejavnost, ki zbira, vrednoti, izbira, vsebinsko analizira in opisuje tiskane ali drugače razmnožene javnosti namenjene tekste – bibliografske enote – ter te opise klasificira, ureja in navadno v obliki urejenih popisov tudi publicira z namenom dati informacije o literaturi in s tem pripomočke za strokovno delo. Z izrazom bibliografija pa poimenujemo tudi rezultate bibliografovega dela, to je: bibliografske sezname in urejene popise literature vseh vrst ter delo z njimi. Končno nam pomeni izraz bibliografija tudi nauk o teoretičnih in metodičnih osnovah bibliografovega dela (Logar, 1970, str. 15).

6.1 METODA BIBLIOGRAFSKEGA POPISOVANJA

Vsak bibliograf mora pri izdelavi bibliografije upoštevati naslednje tri faze (Logar, 1970, str. 19):

- zbiranje in izbiranje gradiva,
- bibliografsko opisovanje odbranih enot,
- klasificiranje in urejevanje opusov bibliografskih enot.

6.2 ZBIRANJE IN IZBIRANJE GRADIVA

Preden bibliograf začne s svojim delom, mora vedeti, kakšni so cilji njegove bibliografije. Na podlagi tega izbere tudi vrsto bibliografije, ki jo bo izdelal. Vedeti mora tudi, kaj bo zajel v bibliografijo (knjige, časopisje, oboje, prispevke v zbornikih ...), ali bo zajel samo nacionalno gradivo ali tudi gradivo drugih narodov itd. Podatke o vsebini knjige bibliograf zapiše v bibliografsko opombo. Ločimo štiri vrste bibliografskih opomb (Logar, 1970, str. 29):

- anotacija (dopolnjuje opis bibliografske enote s podatki o zunanji strani enote, o njenem nastanku, o načinu razmnožitve, o pisavi, o jeziku, o vzporednih naslovih, na splošno informira o vsebini, osebah, krajih, predmetih, daje podatke o ocenah in poročilih o enoti itd.)
- referat ali abstrakt (strokovni izveček vsebine, glavnih tez ali zaključkov bibliografske enote)
- recenzija (kritično vrednotenje bibliografske enote z idejnega, političnega, znanstvenega umetniškega ali uporabnostnega vidika)
- povzetek ali resume (strnjen splošni pregled vsebine)

6.3 UREDITEV BIBLIOGRAFSKEGA GRADIVA

Bibliografske zapise urejamo z namenom, da uporabnikom olajšamo iskanje bibliografskih enot. V ta namen poznamo več različnih ureditev bibliografskega gradiva (Logar, 1970, str. 35):

- ureditev po zunanjih bibliografskih prvinah
 - ✓ abecedna ureditev (ureditev po imenih avtorjev, naslovov, imenih založnikov, tiskarjev, krajev itd.)
 - ✓ kronološka ureditev (ureditev po času izida dela)
- ureditev po vsebini
 - ✓ sistematična ureditev (ureditev po sistemu strok, razčlenitev stroke na ožja področja, podstroke in predmete)
 - ✓ abecedna ureditev po stvarnih geslih
- križna ureditev (abecedna ureditev istočasno po avtorjih, naslovih in stvarnih geslih)

6.4 VRSTE BIBLIOGRAFIJ

Glede na vsebinske vidike lahko bibliografije razdelimo na naslednje vrste (Logar, 1970, str. 44):

- splošna bibliografija – popisuje tiske ne glede na predmet in stroke
- strokovna bibliografija – izbor je omejen na določeno stroke ali predmet
- mednarodna bibliografija
- narodna bibliografija

Vsaka od teh štirih vrst bibliografij pa se lahko omeji še po posebnih kriterijih (Logar, 1970, str. 44):

- izdajatelj, založnik publikacij
- formalni kriteriji
- kvaliteta tiska, opreme in vsebine

- spol in poklic avtorjev
- določene oblike in vrste publikacij, literarne zvrsti
- popisuje dela ene osebe
- tiski enega kraja ali ene pokrajine
- doba, ki jo gradivo obsega

6.4.1 Zunanja oblika bibliografij

Bibliografija je lahko sestavljena iz bibliografskih ali kataložnih listkov ali pa je tiskana kot seznam bibliografskih opisov. Tiskana bibliografija je lahko samostojna publikacija (zaključena ali serijska) ali sestavni del knjige (Logar, 1970, str. 42). Bibliografija v obliki knjige nam prinaša gradivo za določeno preteklo obdobje in je zaključena celota. Če jo avtor kasneje dopolni z novimi enotami, to bibliografijo imenujemo retrospektivna bibliografija. Samostojna bibliografija pa lahko izhaja periodično in tako prinaša vedno novo gradivo za določeno področje. Taka bibliografija se imenuje tekoča bibliografija (Logar, 1970, str. 43).

Če npr. pri bibliografiji, ki izhaja mesečno, v enem od zvezkov povzamemo tudi vse gradivo prejšnjih mesecev in ga razvrstimo med novo, dobimo kumulativne bibliografije (Logar, 1970, str. 43).

6.4.2 Osebne bibliografije

Osebne bibliografije so omejene na eno osebo in popisujejo dela te osebe (subjektivni podatki), dela o tej osebi (objektivni podatki) ali oboje. Ponavadi so dokaj skrite, saj največkrat niso dovolj za objavo samostojne publikacije in predstavljajo samo del neke publikacije.

Glede na izbor gradiva lahko osebne bibliografije delimo v dve skupini (Logar, 1970, str. 45):

- izčrpne (zajemajo vso gradivo)
- izbirne oz. selektivne (zajemajo samo določeno vrsto gradiva)

Glede na način bibliografskega opisovanja lahko osebne bibliografije ločimo na (Logar, 1970, str. 45):

- primarne (bibliograf vzame podatke za opis neposredno z bibliografske enote)
- sekundarne (bibliograf vzame podatke za opis iz drugih virov)

6.4.3 Analitične bibliografije

Glede na manjše ali večje število bibliografskih prvin, ki jih uporabljamo v opisu, ločimo naslednje vrste osebnih bibliografij (Logar, 1970, str. 45):

- popisne – bibliografske enote so pisane samo z osnovnimi prvinami bibliografskega opisa (npr. kot kataložni opis)
- opisne – opis je razširjen še z drugimi podatki
- analitične – v opombi se podaja ali analizira vsebina enote

7 SMERNICE ZA UPORABO ISBD-JEV PRI OPISU SESTAVNIH DELOV

Smernice za uporabo ISBD-jev pri opisu sestavnih delov so bile oblikovane s strani posebne delovne skupine pri Mednarodni zvezi bibliotekarskih združenj in ustanov (IFLA). Odločitev o začetku dela je bila sprejeta na generalni skupščini IFLA v Bruslju leta 1977. Delovna skupina je bila zadolžena, da ugotovi zahteve za opis in identifikacijo del in odlomkov del, ki se nahajajo v serijski ali kakšni drugi publikaciji, za katero je bil narejen popoln bibliografski opis. Tako smo leta 1987 po desetletnem delu dobili zadnji pregled smernic.

Smernice so izdelane kot pomoč vsem, ki pripravljajo opise sestavnih delov publikacij (poglavja v knjigi, članki v serijskih publikacijah, zapisi pri zvočnih posnetkih itn.) za uporabo v katalogih, bibliografijah, kazalnih ali povzetkih. Namenjene so samo opisu sestavnih delov, ki so bili izdani kot del matične enote, in so odvisni od nje tako glede bibliografskega opisa kot glede dostopnosti.

Sestavni del je v smernicah definiran kot del publikacije (poglavje v knjigi, članek v serijski publikaciji, skladba na zvočnem posnetku itn.), ki je za potrebe bibliografske identifikacije ali dostopa odvisen od identifikacije publikacije, v kateri se nahaja.

Celoten opis sestavnega dela zajema štiri glavne segmente (Smernice za uporabo ISBD-jev pri opisu sestavnih delov, 1998):

- opis sestavnega dela
- povezovalni element
- identifikacija matične enote
- podatki o lokaciji sestavnega dela v matični enoti

8 ANALITIČNA OSEBNA BIBLIOGRAFIJA LOJZETA NOVAKA

Namen te bibliografije je zbrati, urediti in klasificirati vsa objavljena in neobjavljena dela Lojzeta Novaka in s tem pripomoči k boljši prepoznavnosti tega avtorja. Bibliografija je osebna in analitična ter obsega 60 enot, ki so popisane na osnovi primarnih dokumentov, ki sem jih sama poiskala z namenom, da bo bibliografija zanesljiva in natančna. Od tega je 52 objavljenih in 8 neobjavljenih del. Bibliografski opisi so izdelani v skladu s *Smernicami za uporabo ISBD-jev pri opisu sestavnih delov*, ker so bila Novakova dela objavljena v serijskih publikacijah. Opis obsega opis sestavnega dela, povezovalni element, identifikacijo matične enote ter podatke o lokaciji sestavnega dela v matični enoti. V bibliografskih opombah je podana tudi kratka vsebina Novakovih del. Gre za vrsto anotacije, ki dopolnjuje opis bibliografske enote s podatki o nastanku, na splošno informira o vsebini, o omenjenih osebah, krajih, predmetih. Bibliografija je urejena glede na objavljena in neobjavljena dela. Objavljena dela so razdeljena na 46 leposlovnih in 6 neleposlovnih del (literarna kritika, poročilo ipd.). Objavljena dela so urejena kronološko po letnicah, v okviru vsake letnice pa po abecedi naslovov del. Izdelala sem tudi kazalo, in sicer kazalo naslovov serijskih publikacij, v katerih so bila dela objavljena. Neobjavljena dela so v obliki rokopisov in so urejena po abecedi naslovov del. Iz bibliografije je razvidno, da je največ Novakovih del bilo objavljenih v letih 1947 (8 objav) in 1950 (9 objav), ostala leta pa manj.

8.1 OBJAVLJENA DELA

8.1.1 A. Leposlovna dela

1947

1. Božič v Prekmurju / Lojze Novak. – Kratka črtica nam prinaša božične običaje v Prekmurju. Po tradiciji gredo vsi ljudje 24. decembra v cerkev k polnočnici in ko pridejo nazaj, razrežejo »vrtanik«¹⁵ in ga najprej dajo živini. Potem gospodar sklepa o letini: če je noč svetla, bodo skednji prazni, če je temna noč brez zvezd, pa bodo skednji polni. Naslednji dan je božič. Tukaj se pripovedovalec s svojimi spomini spet vrača v preteklost.

V: Koroška kronika. – Letn. 3, št. 53 (1947), str. 6.

2. Grenki trenutki / Lojze Novak. – To črtico pripovedovalec posveča vsem slovenskim kmečkim materam v begunstvu in onim v domovini, katerim je tujina vzela sinove. Govori o družini, ki je izgubila najstarejšega sina in ne vedo, kje je in če se bo še kdaj vrnil. V tej zgodbi bi lahko videli Novakov primer, ko je v taborišču razmišljal, kaj dela njegova družina in se je zavedal, da ga pogrešajo. Fiktivna ali resnična je ta zgodba lahko ena izmed mnogih žalostnih posledic vojne.

V: Lepša bodočnost . – Letn. 2, št. 11 (1947), str. 215-216.

3. Kruh / Lojze Novak. – Spomini pripovedovalca spet vlečejo nazaj v Prekmurje. Pripovedovalec prikazuje žalostno slovo očeta, ki odhaja od svoje družine v tujino s trebuhom za kruhom, ker mu ga domača zemlja ne more dati. Pripovedovalec čuti bol te družine in razume ... »kruh«.

V: Koroška kronika. – Letn. 3, št. 51 (1947), str. 4.

¹⁵ Vrtanik je v kito spleten bel kruh v obliki venca.

4. Ob žetvi / Lojze Novak. – Delo je bilo objavljena 29. avgusta 1947, ko je ravno čas žetve. Za pripovedovalca je to najlepši del leta, seveda če je letina dobra. Govori o tem, da je slovenska zemlja zelo rodovitna. Žetev je zelo vesel dogodek, ki ni samo delo, ampak tudi veselje ob pridelku in to veselje pokažejo žanjci in žanjice z veselo pesmijo. Zadnji dan žetve, ko je delo končano pa sledi pogostitev z jedačo in pijačo pri gospodarju.

V: Koroška kronika. – Letn. 3, št. 36 (1947), str. 3.

5. Pismo / Lojze Novak. – V tej črtici lahko izluščimo motiv matere, ki je pri Novaku tudi kasneje stalnica. Mati, ki pogreša svojega sina. Pripovedovalec gleda pismo in iz pisave ugotovi, da je to materino pismo. V svoji blodnji zasliši njen glas, ki mu govori in ko se hoče skloniti k njemu, se udari v mizo. Ugotovi, da nikjer ni nikogar in da je bilo vse to namišljeno. Očitno je Novak tako pogrešal svojo mamo, da je bil z mislimi vedno tam daleč v Prekmurju. Nato je prebral materino pismo in solze so se mu usule po licu. To je bila njegova velika bolečina in tudi materina.

V: Koroška kronika. – Letn. 3, št. 50 (1947), str. 4.

6. Prekmurska jesen / Lojze Novak. – Kratka črtica popelje pripovedovalca spet v Prekmurje. Pripovedovalec je videl že jesen na Madžarskem in v Avstriji, ampak jesen v Prekmurju je zanj nekaj posebnega. Je jesen njegovega rojstnega kraja. Jagnedi porumenijo, lastovke in štoklje hitijo na jug, Mura se umiri. Pripovedovalec obuja spomine na Prekmurje, ki ga potem nikoli več ni videl in ga je vedno zelo pogrešal.

V: Koroška kronika. – Letn. 3, št. 47 (1947), str. 4.

7. Prekmursko "gostüvanje" / Lojze Novak. – Novela nam nazorno prikaže, kakšna je tradicionalna poroka v Prekmurju. Vzameta se Flegarjev Peter in Dobričeva Ema. To je eno izmed redkih del, ki je veselega značaja, kar je povezano seveda s samo poroko, ki naj bi bila vesela.

V: Lepša bodočnost. – Letn. 2, št. 9-10 (1947), str. 178-180, 207-209.

Del 1.

V: Lepša bodočnost. – Letn. 2, št. 9 (1947), str. 178-180.

Del 2.

V: Lepša bodočnost. – Letn. 2, št. 10 (1947), str. 207-209.

8. Tam, kjer šumijo jagnjedi¹⁶ / Lojze Novak. – To je Novakovo prvo objavljeno delo. Snov za to črtico je Novak vzel v rodnem Prekmurju, in sicer govori o času madžarske okupacije, ko so Madžari preganjali slovensko besedo in vsiljevali svoj jezik. Od tam zgodba o žalostni izkušnji mlinarjeve družine, ki izgubi sina v cvetu svoje mladosti, ker le ta poje s prijatelji slovensko pesem. Veselo pričakovanje staršev, da si bo našel nevesto in nasledil delo na mlinu, se zruši v kruto dejstvo, ampak upanje ostaja in družina tudi po odhodu še dolga leta čaka nanj. Žandarji Toneta odpeljejo v taborišče, kjer tudi umre. V črtici zasledimo simbol sove, ki oznanja nesrečo. Zaskovika ravno takrat, ko fantje pojejo slovensko pesem, zato se mlinar in mlinarica ustrašita za svojega sina.

V: Koroška kronika. – Letn. 3, št. 12 (1947), str. 4.

1948

9. Mati / Lojze Novak. – Na hitro spominja osrednji dogodek v tej črtici na tistega iz črtice Pismo, ko se je pripovedovalec prav tako sesedel in z glavo udaril ob rob mize. To je prva črtica, ki nosi besedo mati že v naslovu. Pripovedovalec bere knjigo, ki jo je bral že neštetokrat in v njej zagleda besedo mati. Takrat se mu prikaže njegova mati. Tako zelo jo je pogrešal, da se mu je prikazala in potem je sam sebi priznal, da je grešil, ker je šel od doma. Pogovarja se celo z božjim sodnikom, kateremu je priznal, da je grešil. Razjeda ga občutek krivde, ki je Novaka verjetno še celo življenje, vse do smrti.

V: Koroška kronika. – Letn. 4, št. 14 (1948), str. 4.

¹⁶ SSKJ: »jagnjed -a m (ā) topol z vejami, ki so obrnjene tesno ob deblu navzgor«

10. Na krivi poti / Lojze Novak. – Beremo o neskončni in nesebični materini ljubezni, ki nima meja. Kljub temu, da so njenega sina Ivana izključili iz šole zaradi neprimerne vedenja, ga ima mati še vedno rada in upa, da se bo vrnil in popravil napake. Sin tava v slabi družbi in na koncu res spozna, da je grešil ter se vrne k materi po odpuščanje. Mati mu vse odpusti in tako smo priča srečnemu koncu.

V: Koroška kronika. – Letn. 4, št. 16 (1948), str. 4.

11. Njegove gosli / Lojze Novak. – V tej črtici se prvič pojavi motiv izgubljene materine ljubezni. Pripovedovalec govori o majhnem cigančku, ki ga je prvič srečal nekoč spomladi. Ni bil sam, ampak s staro sključeno ciganko, ki je nosila veliko culo, on pa je igral gosli in pel pesem o materini ljubezni. Njegova pesem ga je zelo ganila in zato ga je pohvalil in povabil, naj še kaj pride. Tako sta se s ciganko oglasila spet čez kak teden. Glasba je bila tokrat še bolj žalostna, ciganček ni več pel. Od takrat ju pripovedovalec ni več videl. Mali ciganček je prišel spet jeseni, tokrat sam. Pripovedovalec ga je povabil v hišo na toplo, da bi se ogrel, a ciganček tega ni vaju in ne potrebuje hiše, doma. Zaigral je žalostno pesem, še bolj žalostno kot prej in glasno zaihtel: »Mama!«

V: Koroška kronika. – Letn. 4, št. 16 (1948), str. 4.

12. Pesem dveh src : iz cikla Po tujih poljih / Lojze Novak. – Pripovedovalec govori o taboriščnem življenju, kjer je bil prostor seveda tudi za ljubezen. Klemen in Stanislava se srečata v taborišču v Avstriji. Že dolgo sta sanjala drug o drugem in zdaj sta se našla. Vendar je veselje kratkotrajno, saj gre eden v Kanado in drugi v Argentino in bosta spet daleč narazen. A vendar pisatelj zaključi optimistično, saj za srce ni razdalj.

V: Koroška kronika. – Letn. 4, št. 45 (1948), str. 4.

1949

13. Bog je vstal / Lojze Novak. – Komaj dobra dva meseca po Novakovem prihodu v Argentino beremo prvo tam objavljeno črtico. Kratka črtica, ki šteje komaj 127 besed je bila izdana ob veliki noči. V njej najdemo zanimivo primerjavo med Bogom in slovenskim narodom. Simboliko vstajenja Boga tukaj pisatelj prenese na slovenski narod, v katerega veruje, da bo prav tako vstal.

V: Svobodna Slovenija. – ISSN Y500-4721. – Letn. 7, št. 15 (1949), str. 2.

14. Neža / France Ravnik. – Črtico je Novak napisal »na oceanu meseca«, ko se je z ladjo Holbrook peljal v Argentino.¹⁷ Namenil jo je Ani Breznikovi, saj jo je prebral iz »skrivnostnega morja njenih oči« in je zapisal, da zgodba ni »plod fantazije«. Ana Neža je bila vitko plavalaslo dekle z žalostnimi očmi. V njih je bila zapisana zgodba o rdečih ciklamah in Jožetu. Ko sta bila Ana in Jože skupaj, je padla Jožetu pred noge rdeča ciklama. Neža jo je pobrala in jo vrgla stran. Jože jo je prosil, če mu bom nabrala ciklam, ko se bodo vse razcvetele. Rdeče ciklame so tukaj znanilke nečesa žalostnega, krvavega. Jože je nato odšel v Ljubljano, ciklame so se razcvetele in Neža mu jih je nabrala cel šopek. Ko je prišla domov, je našla brzojavko od Jožeta, ki jo je pričakoval. Neža se je odpravila v Ljubljano, ampak na žalost je našla Jožeta mrtvega v bolnici. Uresničila se je zla slutnja nečesa slabega.

V: Koroška kronika. – Letn. 5, št. 24 (1949), str. 4.

¹⁷ Rokopis se je ohranil v zapuščini Ane Breznikove in nam ga je posredoval Vinko Rode (sorodnik Ane Breznikove) iz Argentine. Naknadno smo našli tudi objavo v Koroški kroniki pod psevdonimom France Ravnik. Črtica se nanaša na njenega fanta, ki je zbolel in nenadoma umrl. Verjetno sta Novak in Ana potovala z isto ladjo v Argentino in mu je ona povedala zgodbo oz. zaupala svojo dramo.

1950

15. Čaj / Lojze Novak. – Kako tanka je črta med življenjem in smrtjo. Tega se zavemo šele, ko smo skoraj na meji, ko nam smrt že maha, a mi se še vedno oprijemamo življenja. Zasledimo motiv skorajšnje smrti in sreče ob izognitvi le tej. Povod za celotno dogajanje pa je čaj, ki si ga Jože Kimelj zaželi ravno na ta nesrečni dan, čeprav ga drugače nikoli ne pije. A na koncu se izkaže, da je ravno ta čaj pravočasna rešitev, saj če mu žena ne bi kuhala čaja, najbrž ne bi ugotovila, da se otroka v sosednji sobi dušita v gostem dimu. Ko sta otroka na varnem, gledata z začudenimi očmi po sobi. Tako gleda človek, ki je spoznal smrt, pa ne more verjeti več v življenje. V povezavi z dimom zasledimo simbol kragulja¹⁸, ki hoče zgrabiti otoka.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 1, št. 6/7 (1950), str. 9-11.

16. Dve silhueti / Lojze Novak.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 1, št. 10 (1950), str. 8.

Del 1: Talci. – Prva silhueta nam prikaže samo majhen drobec trpljenja in smrt ene osebe (starega Flegarja) v taborišču Dachau. Vendar je znano, koliko je bilo taborišč v času vojne in koliko je bilo smrtnih žrtev. Prikaz grozljivega trpinčenja ljudi, ki so umirali dobesedno tako, da so »sami sebi kopali jamo«. Med žrtvami je bilo tudi mnogo mladih ljudi, ki so bili v taborišču odrezani od svoje družine in svojih bližnjih in niso vedeli, ali jih bodo še kdaj videli. Tudi pripovedovalčeva življenjska zgodba je taka. Bil je v taborišču, daleč stran od svojih bližnjih, ki jih potem nikoli več ni imel možnosti videti – čeprav je živ prišel iz taborišča.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 1, št. 10 (1950), str. 8.

Del 2: Ugasle oči. – Druga silhueta govori o tem, kako je majhno šestletno deklico povozil avto. Ko so jo vzeli izpod avtomobila, je bila še živa, a je bila vsa umazana in poškodovana, iz glave nekje ji je tekla kri. Ljudem je bilo hudo za mlado

¹⁸ SSKJ: »kragúlĵ -a m (ú) *ptica ujeda sive barve, z belkastim, prečno progastim oprsem in trebuhom: kragulj kroži nad dvoriščem; kokoš je odnesel kragulj; zagrabil ga je kot kragulj*«

deklico, a žal jim je bolničar moral povedati, da je umrla. Črtica govori o minljivosti življenja, ki je lahko zelo kratko.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 1, št. 10 (1950), str. 8.

17. Jutro v krvavi rosi : odlomek iz neobjavljenega romana Veliki Klenkovec / Lojze Novak. – Ko se je začela vojna, so počasi izginjali ljudje. Pogrešali so že župnika Rogača, ki je imel zelo dobre pridige, učitelja Ropošo in Flegarjevega Jožeta. Takoj po izginitvi pa so prišle vojaške straže. Stari Pinterič je zagledal vojake na vrtu in hitro odhitel v hišo, da bi posvaril svojo družino. Vsi so bili zelo prestrašeni: mati, oče, Tunek in Merika. Potem so molili. Stari Pinterič pa je čutil klic zemlje. Mati mu je rekla, naj vendar ne hodi ven, ker ga bodo ustrelili. Ampak on je čutil klic živine, da jo nahrani in klic zemlje, da jo še zadnjič vidi. In tako so ga tudi ustrelili na lastni zemlji. Tisto jutro so vojaki obkolili Tišino. Ker učitelja Ropošo in Flegarjevega niso našli, so vzeli druge.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 1, št. 2 (1950), str. 5-6, št. 3 (1950), str. 5-6.

18. Noč brez zvezd / Lojze Novak. – Motiv ljubeče matere in sinove slabe vesti je stalnica v Novakovem pisanju. Srečamo ga tudi v tej črtici, čeprav nam naslov tega ne napove. Neke noči je pripovedovalec imel zelo slabo vest, ker ni odgovoril na materino pismo. Grozen občutek opiše z naslednjimi besedami: »Začutil sem, kakor da se je jel spuščati nad me pokrov od krste in padal vedno niže in niže ...« Vest mu je potrkala na vrata in takoj zjutraj, ko je vstal, se je lotil pisanja. Pisal je materi.

V: Koroška kronika. – Letn. 6 (1950), št. 6, str. 4.

19. Pijanec / Lojze Novak. – Prvič se v Novakovih delih pojavi motiv obrobnežev, ki s svojim nepremišljenim ravnanjem in sebičnostjo uničujejo srečo svojih najbližjih. Na drugi strani pa se pojavlja motiv nesebične matere, ki se razdaja za svoje otroke, ki pa v Novakovem opusu ni nov. Oče Martin Košin je pijanec, ki ni sposoben skrbeti za sebe, kaj šele za družino. Družina s šestimi otroki živi

v skrajni bedi brez hrane in očetove ljubezni. V zameno za ljubezen imajo od očeta samo grdo besedo, agresijo in slab vzgled. Še dobro, da na drugi strani obstajajo dobri ljudje, ki vidijo stisko sočloveka in jim skušajo pomagati v težkih trenutkih (sosedu, ki ob veliki noči prinese potico in pirhe).

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 1, št. 4 (1950), str. 6-7.

20. Umetnikova bolest / France Ravnik¹⁹. – Pred začetkom beremo Kosovelov

verz:

»V dno srca skril bom svojo bolest
za svoje samotne dni,
jaz nočem, da vidite to srce,
ko je bolno, ko krvavi.«

Črtica se začne z naslednjo trditvijo: »Biti umetnik je biti nesrečen.« Umetnik je večni popotnik in romar, ki vedno išče, ne da bi vedel kaj. In ne najde človeka, ki bi mu lahko zaupal svojo bol. Pravi, da smo že ob rojstvu zaznamovani in obsojeni. Take ljubezni, kot je materina, ne najdemo nikjer. Vendar ko pridejo težki trenutki, lahko umetnik svojo bolečino izlije na papir. Nato v tretjeosebni pripovedi govori o fantu, ki je šel do doma, ko mu je bilo komaj 16 let. Poskušal je pozabiti na mater, a popolnoma mu to ni nikoli uspelo. V svojem tavanju in žalostnem življenju »potnika in romarja« se je v bolečini rodila povest njegove duše z naslovom »Romar in potnik«.

V: Koroška kronika. – Letn. 5, št. 12 (1950), str. 4.

21. Zbogom : iz zbirke Moja pot / Lojze Novak. – Pripovedovalec nas popelje v čas svojega slovesa od svoje družine in domačega kraja. Bilo mu je zelo hudo, saj je bil zelo navezan na vse to. Primerja se z desetim bratom, ki je stopi na svojo pot.

V: Koroška kronika. – Letn. 5, št. 5 (1950), str. 4.

¹⁹ Novakov psevdonim

1951

22. Balada o stotaku / Lojze Novak. – Za tem naslovom se skriva motiv brezmejne materine ljubezni do sina, ki je pripravljena tudi odpuščati. Martin se po petnajstih letih retrospektivno spominja dogodka, zaradi katerega ga je šele zdaj začela peči vest. Nekega dne je od matere zahteval denar, čeprav je ta imela samo še enega stotaka. Ker jo je sin preklel, se je mati vseeno odločila in mu iz ljubezni dala stotaka. Odšel je na veselico in se napil. Vino mu je zmedlo misli in zgodilo se je, da je s polenom ubil Ružičevega Frančka. Drugega dne so po njega prišli orožniki, ga vklenili in ga odpeljali. Zadnje materine besede so bile, da mu je odpustila. Ker se ji je sin zelo smilil, je rekla, da je ona kriva in naj zvežejo njo. In tudi Martin je potrdil, da je ona kriva. Mati se je od groze, da je njen sin rekel kaj takega, onesvestila. Po petnajstih letih (ko je prišel iz ječe) je Martin spoznal krivico, ki jo je delal materi. Odvrigel je vrv in se odločil, da ne bo naredil samomora. Razveselil se je nje, ki mu je že zdavnaj odpustila in se napotil proti njej – materi.

V: Duhovno življenje. – ISSN Y500-5698. – Letn. 19, št. 8 (1951), str. 411-413.

23. Ecce Homo! : odlomek iz neobjavljenega romana / Lojze Novak. – V koncentracijskem taborišču Sárvár so ljudje čakali na svojo usodo in nihče ni vedel, ali bo preživel. Motiv trpljenja in umiranja daje črtici žalosten in grozljiv prizvok. Ljudje v taborišču so živeli v barakah, ki so izgledale kot krste. Podnevi so delali, ponoči so spali, če so lahko. Pintaričev Tunek je bil v isti baraki s starim Flegarjem. Stari Flegar začne razlagati, da ne bo več dolgo živel, saj so mu v telo vbrizgali strup, ki povzroči počasno umiranje, zato zelo težko diha. Na koncu umre z roko na Tunekovih prsih, in sicer ko v tujem mestu odbije ura tri zjutraj.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 2, št. 1/2 (1951), str. 7-9.

1952

24. Beračica / Lojze Novak. – Snov za to črtico je Novak prav gotovo vzel iz ulic Buenos Airesa, kjer se še danes da videti kaj podobnega. Skozi vhod podzemne železnice gre vsak dan velika množica ljudi. Večinoma so to revni delavski ljudje. Ob vhodu je pa vsak dan poleg novih obrazov eden, ki je vsak dan isti. To je beračica z majhnim otrokom v naročju z eno samo roko in nogo odrezano nad stopalom. Čaka z iztegnjeno roko, da ji kdo pomaga. Vsake toliko časa dobi iz delavskih rok kakšen novčič. Nekega dne pa pride mimo bogat gospod z lepo nadišavljeno soprogo, ki si hoče prižgati cigaro. Gre tako blizu beračice, da ga ona pomotoma zagradi za nogo, ker misli, da so novčiči. Ko gospod opazi beračico, reče svoji ženi, da je vlačuga. Pred gospoda se je nato zrinil mlad delavski fant in dal beračici dva novčiča. Tako je beraška ljubezen osramotila bogatega gospoda. Beračica in otrok sta bila najbolj od vsega vesela lepe besede in od bogatega gospoda nista dobila niti te. Žalostna zgodba o tem, koliko otrok se rodi zaznamovanih, ker so otroci beraških staršev.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 3, št. 1/2 (1952), str. 8.

25. Maj / Lojze Novak. – Pripovedovalec se spominja svoje mladosti ob Muri. Maj mu simbolizira njegovo mladost. Spominja se svoje mame in njenih oči. Bila je nekaj posebnega – v očeh je imela ogenj, ki je izžgal vsako njegovo skrivnost. Ko sta bila z Rudijem v prvi realki, sta sedela skupaj v prvi klopi in skupaj sanjala o svetli bodočnosti. Neko popoldne, ko sta se sprehajala, sta se znašla pred mestno bolnico. Rudi mu je pokazal, kje je tam mrtvašnica, saj je tam pred enim letom ležala njegova mama. Tedaj se je pripovedovalec zavedal, da je njegov prijatelj izgubil vse, saj je mati samo ena. Potem sta šla v mrtvašnico, da mu je Rudi pokazal, kje je ležala njegova mama. Na enem odru je ležala majhna deklica, zraven pa žena, ki je bila verjetno njena mama. Tam je prvič spoznal, kaj je materina bolečina in večna ljubezen. Na poti nazaj je pripovedovalec mislil na modre oči male neznanke, ki je ležala na odru. To so

bile prve oči, ki jih je ljubil, razen materinih. Ko je po nekaj letih zadnjič šel na pokopališče, je videl človeka, ki je omahoval na grobu te deklice. Bil je Rudi. V sosednjem grobu je bila pokopana njegova mati. Oba sta bila presenečena, da sta se zaljubila v isto mrtvo deklico. Pripovedovalec se vselej, ko pride maj, spominja na te dogodke, na prvo ljubezen, ki sta si jo delila z Rudijem in na mamo in njeno bolečino, ki je ljubezen.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 3, št. 3/4 (1952), str. 38-39.

26. Matija Trpin : poklanjam svoji mami / Lojze Novak. – Na začetku izvemo, da je pisatelj to zgodbo dobil na buenosaireških ulicah. Gre za žalostno zgodbo Matije Trpina, ki je izgubil dom, mater, očeta, ženo in sina. Ostal mu je še en sin. V Buenos Airesu se potem spominja, kaj se mu je zgodilo v življenju. Vse to ga pahne v brezup in popivanje do te mere, da pozabi na otroka, ki sam tava po ulicah. Tragična zgodba o propadu družin nam kaže na posledice vojne. Na koncu se zgodba vseeno srečno izteče, saj se Matija Trpin pobere iz svojega brezglavega popivanja in tudi izgubljeni sin se vrne. Tako se na koncu oba vrmeta skupaj domov.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1952), str. 150-156.

1953

27. Narodni delež Slovenske Krajine / Lojze Novak. – Z izrazom Slovenska Krajina Novak imenuje Prekmurje, saj naj bi bil ta izraz prvoten za ta del Slovenije. Ta pokrajina ima žalostno zgodovino, saj so tamkajšnji ljudje živeli vse do nastanka Jugoslavije pozabljeni pod Madžarsko vlado. V takratnih časih so Prekmurci hodili v madžarske šole. Kljub temu, da so Madžari hoteli iztrebiti slovenski jezik, se je ta dobro ohranil v okviru cerkvenega življenja. Prav cerkev je v tem času storila največ za ohranitev slovenskega jezika. V Prekmurju je največji delež protestantov v celi Sloveniji. Ti so šli z roko v roki s katoličani in pomagali, da slovenski jezik ni bil iztrebljen. Novak v tem članku odgovarja med drugim tudi tistim, ki so ga spraševali, ali narod tam za Muro

sploh razume slovensko. Napoveduje, da ta narod ne bo nikoli umrl, saj ga je trpljenje naredilo še močnejšega.

V: Slovenska pot. – Letn. 1, št. 2 (1953), str. 8-9.

28. Poslednji obisk : mrtvemu prijatelju Marijanu Koritniku v spomin / Lojze Novak.
– Pripovedovalec se spominja prijatelja Marijana Koritnika, ki je bil slikar in je povsod iskal lepoto, da bi jo naslikal. Nekega večera je prišel k njemu, ker je bila strašna nevihta. Ker je zmanjkalo elektrike, sta ustvarjala ob sveči. Marijan ga je hotel naslikati spečega. Zjutraj, ko se je pripovedovalec zbudil, Marijana več ni bilo, našel pa je list, na katerem je bilo nekaj grobih potez in pripis:
»Zmanjkalo mi je luči, drugače bi te portretiral v spanju.«

V: Slovenska pot. – Letn. 1, št. 1 (1953), str. 11-12.

1954

29. Jakob Sršen / Lojze Novak. – Glavni junak je oseba, ki pripovedovalca spominja na Martina Krpana. Srečata se v Argentini, v emigrantskem hotelu. Jakob Sršen pripovedovalca povabi na pijačo. Tam mu zaupa svojo življenjsko zgodbo. Ko je bil v Sloveniji, je vsem ljudem, ki jih je imel rad, storil kaj žalega. Ko je prišel v Argentino, se je to spremenilo, saj ni nikogar poznal, nikogar imel rad. Tako so prišli trenutki, ko je začel razmišljati sam o osebi in o svoji preteklosti. Kot otrok je celo ubil lastno mater z lokom, ki mu ga je le ta podarila za božič. Zdaj mu je zelo hudo za vsa dejanja, najhuje pa je, da ga nihče noče obsoditi. Tudi pripovedovalec samo posluša njegovo zgodbo in ne komentira, se distancira od vsega. Čez nekaj dni po tem srečanju pripovedovalec izve, da si je Jakob Sršen sodil sam.

V: Meddobje. – ISSN Y500-3008. – Letn. 1, št. 1/2 (1954), str. 11-14.

30. Zgodbe neznanih vojakov / Lojze Novak. – Oče misli na svojega sina, ki je pri vojakih. Čaka ga, da se vrne. Naslednje jutro pripeljejo njegovega sina zvezanega. Bil je obsojen zaradi izdajstva nad narodom. Mati se je zavzela

zanj in rekla, da njen sin ni izdajalec. Zato so zvezali še njo. Potem govori množičnem poboju, ki ga nihče ni preživel. Preživel je samo en vojak. Odpravil se je proti domu, da bi prinesel svojo skrivnost na cilj, ker je čutil, da tudi on umira. Bil je domobranec. Ko je prišel do cerkve, se je povzpел v zvonik. Od tam je ljudem povedal, da so vsi mrtvi. Nato so ga ustrelili. Padel je po strehi in obležal pred cerkvenih pragom.

V: Meddobje. – ISSN Y500-3008. – Letn. 1, št. 4 (1954), str. 174-183.

1955

31. Dež : črtica / Lojze Novak. – Ivan Gaber je bil človek, ki je vedno samo zlagal denar na kupček. Imel je ženo, a niti njej ni privoščil denarja, vedno ji ga je naštel samo toliko za najnujnejše. Še ko je bila noseča in ga je prosila denar za zdravnika, ji ga ni hotel dati. Rekel ji je, da je njegova mati rodila 10 otrok brez zdravnika. Še za človeško življenje mu ni bilo mar, če je šlo za denar. Razmišljal je, kaj narediti iz privarčevanega denarja. Odločil se je, da ga bo posodil in pobiral obresti. Ampak ko je prišel v trgovino do nekega trgovca je spet dobil idejo, da bi lahko imel trgovino. Ko ga je berač prosil denar za kruh, mu je odgovoril, da ga nima, ampak berač je vedel, da laže. Imel je slabo vest, ker beraču ni dal denarja, vse se je pa še stopnjevalo, ko je bilo slabo vreme, dež. Tako je ves zmeden taval okrog po dežju, brez cilja. Ko je prišel nazaj domov enkrat ponoči, je dal na mizo in stole sušit razmočen denar in ga zjutraj zavil v časopisni papir. Spal je kar na tleh v kuhinji. Po neprespani noči je odšel v jutro. Ko je hodil po pampi je videl ogenj pod ombujem. Predvideval je, da so cigani. Ciganov se ni bal, je pa slišal, da so že marsikoga oropali, zato je imel v žepu pripravljen nož. Pod drevesom je bil spet berač, ki je prosil za kruh. Ivan ga je ubil. Čez nekaj mesecev je dobil Ivan Gaber v ječo sporočilo, da sta žena in otrok umrla pri porodu.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1955), str. 108-111.

32. Sonce nad Vislo / Lojze Novak. – Pripovedovalec se sprehaja v dežju po ulicah Buenos Airesa. Na lepem ga veselo pozdravi tujec. Pripovedovalec ga ne spozna takoj, šele potem, ko mu le ta razloži, da sta z isto ladjo prišla v Buenos Aires, se bežno spomni tega Poljaka. Poljak razlaga, kako sanja še vedno o Poljski kot o svoji materi. Potem mu začne recitirati začetek poljske himne, ki govori o Monte Cassinu. Tako se mu spomini vrnejo v vojno, ko je bil vojak. V Andersovi armadi je branil Poljsko v Italiji. Natančno se spomni vseh dogodkov. Zaveda se, da Monte Cassino ni bil samo kraj velike poljske zmage, ampak tudi kraj tisoče mrtvih. Nato je odšel, zunaj je še vedno deževalo, ampak v daljavi je žarelo veliko sonce nad Vislo (kot simbol upanja).

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 6, št. 9/10 (1955), str. 103-104.

33. Starec / Lojze Novak. – Johan Beljung je bil doma nekje iz Bačke. Bil je v bolnišnici že šest mesecev, ker je imel na nogi neozdravljivo rano. Nekega dne je prišel zdravnik in ga je vprašal, če bi šel rad domov. Johan Beljung je rekel, da nima doma, zato mu je zdravnik rekel, naj kar ostane. Čez nekaj časa je prišel nazaj in mu prinesel zavoj peciva. Johan ni mogel verjeti, da je nekje nekdo, ki misli na njega. Počutil se je tako nepomemben in pozabljen na tem svetu. Bil je zelo presenečen in vesel ter tako ganjen, da se je zjokal.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 6, št. 9/10 (1955), str. 106-107.

1956

34. Očiščenje : novela / Lojze Novak. – Matevž Koren je stopil iz gostilne in je želel iti domov, ampak je bil tako pijan, da mu ni uspelo in se je vrnil nazaj v gostilno. Mislil je na ženo, ki jo je prevaral z Irmo. Stari Kos mu je očital in ga zmerjal, da je to naredil. Ko je šel že drugič iz gostilne, je prišla za njim Irma in ga je hotela prepričati, da bi bil z njo. Vendar ji ni uspelo. Matevž je imel svojo ženo Katarino rad, pričakovala sta otroka in mu je bilo zelo žal, da jo je prevaral. Veliko je razmišljal, kako naj ji to pove. Potem se je odpravil domov in ji priznal, da jo je prevaral, čeprav je ona to že izvedela od drugih. Prevaral jo

je iz obupa, ker je bila ona še v Sloveniji, on pa že v Argentini. Takoj za tem, ko ji je priznal, je dobila popadke in Matevž je poklical zdravnika. Žena mu je rodila zdravega sina. Ko je prišel do nje in otroka, je čutil v duši očiščenje.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1956), str. 169-174.

35. Utrinki / Lojze Novak.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 7, št. 1/2 (1956), str. 6-7.

Del 1: Payador. – Pripovedovalec se vozi s podzemno železnico. Kar naenkrat je vrvež utihnil in nastala je tišina. Igrati je začel payador. Igral je na kitaro. Pesem je bila žalostna, jokala je za izgubljeno srečo. Payador igra in zraven ima klobuk, če mu da kdo kaj denarja. Payador je pevec pampe.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 7, št. 1/2 (1956), str. 6.

Del 2: Silhueta. – Pripovedovalec je zvečer sam na balkonu in razmišlja. Obuja spomine. Opazuje mesto. Vrata so odprta, nato jih veter odpre na stežaj. Nekdo je vstopil in stoji med vrati. Mati. Sliši njen glas. Tedaj prvič spozna njeno bolečino in žalost. Zaveda se, da mu je mati dala življenje in ljubezen. In zdaj je sama in čaka nanj.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 7, št. 1/2 (1956), str. 6.

Del 3: Nerazumljiva zgodba / Lojze Novak. – Pripovedovalec opisuje Buenos Aires. Kako so žalostni dnevi, ko dežuje. Iz mesta se sliši zvok tanga, Carlos Gardel poje o materi, ki je umrla. Pripovedovalec pogreša svojo domovino, mambo, mladost, srečo. Počuti se kot tujec v tem mestu, vse je tuje, vse je neprijazno, prijazna je samo domovina. V pritličju pod pripovedovalcem živi njegov prijatelj. Vsake toliko časa mu piše mati, ki si želi, da bi se njen sin vrnil domov. Tisti dan je prijatelja materino pismo še posebej ganilo, saj se je res zavedal, da je tujec med tujci, ampak da je nekje nekdo, ki ga ima rad, in to je mati.

V: Slovenska beseda. – ISSN 0489-1759. – Letn. 7, št. 1/2 (1956), str. 6-7.

1957

36. V senci Južnega križa / Lojze Novak. – Župnik Jernej Skalar želi pisati v svoj dnevnik, a si premisli. Pride Dolores, potem župnik odide v cerkev. Razmišlja o tem, koliko ljudi iz Prekmurja hodi tukaj po pampi, njihove duše pa romajo tam daleč od Muri. V tistem trenutku se je spomnil na človeka, ki se je obrnil od njega v trenutku, ko bi mu edino on lahko posredoval odpuščanje. Župnik se odloči, da gre vseeno do Marcosa, čeprav mu Dolores pravi, da noče njegovega obiska. Župnik se spomni dogodka, ko je nekega večera molil brevir na vrtu in je pritekel neznanec z revolverjem ter ga prosil, naj ga skrije. Župnik mu je pomagal. Zatem je na konju prijezdil Marcos in ga vprašal, če je koga videl. Župnik ga je začel spraševati, kaj se dogaja. Marcos mu je razložil, da mu je sin vlačuge ubil zaročenko in da ga zato hoče ubiti. Župnik ga je posvaril, naj tega ne dela, a Marcos je že oddrvel. Župnik je poklical policijo, naj preiščejo župnišče, pa niso našli nikogar, samo razbito šipo, skozi katero je pobegnil neznanec. Naslednjo nedeljo je prišla Dolores povedat, da je Marcos zvedel, da je župnik skril morilca pred njim v župnišču. Potem je župnik našel tudi Marcosa, ki je omahnil pod streli. Ko je šel do njega, da mu da zadnji zakrament, ga je Marcos z zadnjimi očmi ustrelil z revolverjem v komolec desne roke.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1957), str. 127-130.

1958

37. Tomaž Špolar / Lojze Novak. – Tomaž Špolar je duhovnik. Nekega dne med svojo mašo zagleda znanca. To ga zelo vznemiri, saj v njemu obudi spomine na nek dogodek, ki se je zgodil več kot 30 let nazaj. Tomaž gre brskat v miznico in najde star dnevnik, kamor je vse zapisal. Človek, ki ga je po dolgem času spet videl, je pred leti, še v Sloveniji, ubil njegovega brata, in sicer ga je vrgel v Muro, da je utonil. In potem se Tomaž sprašuje, zakaj so mu tega človeka po toliko letih poslali spet pred oči. Začel je izgubljeno tavati po mestu

in iskati tega človeka, da bi mu odpustil. Resnico o smrti Tomaževega brata poznajo samo on, Tomaž in Bog. Ko tako brezglavo tava po mestu, ugotovi, da sploh ne ve, kako se ta človek imenuje niti kje živi. Ko se napoti nazaj proti župnišču, z bolečino v srcu, mu končno pride na misel ime. Martin Brglez je bil morilec njegovega brata. Ni imel miru, začel je poizvedovati, kje živi ta človek. Ko je to izvedel, se je napotil v pampo, kjer naj bi živel Martin Brglez. Dolgo je hodil po blatni poti do njegove hiše, ki je stala na samem med ombuji. Pred hišo je bil samo pes volčjak, ki se ga je Tomaž sprva bal. Ker Martina ni bilo doma, ga je počakal pred vrati, saj so mu ljudje rekli, da prihaja pozno domov. Ko je prišel Martin, ni takoj vedel, kdo je ta človek, ki ga čaka. Bil je neprijazen in ga niti ni takoj povabil v hišo. Ko sta končno oba sedela za mizo, sta se začela pogovarjati. Martin ni bil pripravljen na take pogovore in na spoved ali obžalovanje, zato ga je hitro odslovil. Minilo je tako nekaj časa. Tomaž Špolar je ohromel in je bil na invalidskem vozičku, ko je nekega dne potrkalo na vrata. Prišel je Martin Brglez, s seboj je pripeljal svojega psa. Prišel je po odpuščanje in v zahvalo mu je podaril svojega psa, da mu bo delal družbo.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1958), str. 133-137.

1959

38. Pampa : odlomek iz romana / Lojze Novak. – Čeprav nosi odlomek naslov Pampa, je dogajanje postavljeno v Prekmurje, pokrajino ob Muri. Števan po razočaranju, ko se njegovi ženi rodi sin, ki verjetno ni njegov, obupano proda mlin, na kar prej nikoli niti pomislil ni in odpotuje.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1959), str. 133-137.

1960

39. Curek časa / Lojze Novak. – Začne se z okvirno zgodbo, v kateri pripovedovalec govori o tem, da ga je nekoč ona prosila, da zapiše to zgodbo, saj le tako ostane na papirju za vedno. Zgodbo mu je povedal mož, ki ga je

srečal na brzovlaku, ki je drvel preko pampe in se bližal Buenos Airesu. S to zgodbo je bil pripovedovalec zelo obremenjen, saj se ga je zelo dotaknila. Zato mu je bilo lažje, ko jo je napisal na papir, kot da bi jo delil še s kom. Na vlaku je pripovedovalca najprej ogovoril mož, ki je sedel zraven njega. Ko sta se nekaj časa pogovarjala, sta ugotovila, da sta rojaka in zato sta nadaljevala v slovenščini. Začel je govoriti zelo splošno. Govoril je o tem, da obstaja neka tretja sila, ki vpliva na to, da človek včasih naredi nekaj, kar drugače niti zavestno niti čustveno ne bi naredil. Mož je bil inženir in je imel nekoč ženo in lepo veliko hišo. Nekega dne so mu vlomili v hišo in posilili ženo. Žena je zanosila in rodila tega otroka, bil je fantek. Ta mož pa ni mogel imeti svojih otrok, ker je bil neploden. Ko je bil fantek star 4 leta, ga je pičila strupena kača, ko se je igral na vrtu. Mož je odprl garažo in hotel vžgati avto, da bi otroka peljal do zdravnika. Avto ni vžgal. Mož ni naredil ničesar, stal je kot otopel. Rekel si je, da verjetno ni bencina in ni naredil ničesar. Vedel je, da je kačji pik smrtno nevaren. Vendar se ni premaknil. Še sam ni razumel tega. Kot da bi že od rojstva tega otroka čakal na ta trenutek. Potem je bilo že prepozno. Ko je videl pogled trpečega otroka, je pohitel v garažo in avto je vžgal. Ko je šel po otroka, da bi ga dvignil, je bilo že prepozno. Umril mu je v naročju. Možu je bilo tako veliko lažje, ker se je izpovedal. Enako pripovedovalcu, ki je napisal zgodbo, saj je mož pripovedovalca z izpovedjo obremenil, kot da je preložil breme nanj in ta je moral to zgodbo zapisati, da bi bilo še njemu lažje. Nekaj tednov pozneje je pripovedovalec bral v časopisu pretresljivo zgodbo. Na pokopališču so našli mrtvega človeka brez osebnih podatkov, ki se je oklepal groba. Šele takrat se je res zavedal, da je bil kriv. Umril je za možgansko kapjo.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1960), str. 100-105.

1962

40. Skrivnost trenutka / Lojze Novak. – Pripovedovalec čaka na železniški postaji kolega, ki naj bi z njim z ladjo odpotoval na službeno pot v Montevideo. Zdi se mu, da čas stoji in da je molk globok in brez vsebine. Čez nekaj časa se

statičnost spremeni v dogajanje. Molk dobi vsebino, saj ga presekajo glasovi. Na isto mesto, kjer on čaka kolega, pride tudi mlada dama, ki tudi nekoga čaka. Pride moški, ki mu dama preda zavojček, ki ga drži v rokah. Pripovedovalec je priča temu dogodku. Njegovega kolega ni, kar mu sporočijo tik pred zdajci in tako mora sam odpotovati v Montevideo. Na ladji se v njegovi kabini pojavi neznanec, ki je na postaji od dame vzel zavojček. Razloži mu, da je ilegalno na ladji in kaj se dogaja. Dama mu je izročila denar, da ji vrne otroka, ki ga je ugrabil. Ampak izkaže se, da je ta mož otrokov oče, saj se je dama odločila za poroko z drugim zaradi denarja, ampak je že zanosila z njim. Njen mož je kmalu potem umrl. Dogajanje je v časopisu predstavljeno kot zločin, ampak »ugrabitelju« se ne zdi nič takega, če hoče svojega otroka. Pripovedovalec je primoran v molk. Samo posluša, saj mož mora govoriti, hoče se otresti bremena. Razplet zgodbe, v katero je nehote bil kot priča vržen pripovedovalec, izve pripovedovalec iz časopisa. Mati dobi nazaj hčerko z denarjem, mož pa umre v prometni nesreči, ampak ga niso prepoznali, saj je bil brez osebnih dokumentov. To sta bila dva ločena članka v isti številki časopisa, a ju je pripovedovalec brez težav povezal, saj so bile priložene slike. Tako ima on skrivnost trenutka.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1962), str. 114-118.

41. Slišal sem pesem : ob desetletnici slovenskega šolskega tečaja »France Balantič« v San Justu / Lojze Novak. – Pripovedovalec govori o pomenu slovenske besede v izseljenstvu. Slovenska beseda mu je bila tolažba in mu je dala novo moč. Spominja se časov, ko so Slovencem v Argentini hoteli ukrasti besedo, da bi iztrebili njihov narod. Ampak pripovedovalec pravi, da jim ni uspelo in jim ne bo. Slovenska beseda je zmagala, je ostala. Zato se zahvaljuje Bogu, da mu je dal ta jezik. Zahvaljuje se tudi materi za ta jezik. Zaključuje, da bodo zgradili nove domove na pogoriščih in v njih bo ostala slovenska beseda.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1962), str. 99-118.

1963

42. Pesem / Lojze Novak. – Pripovedno pesem namenja pesnik slovenskemu jeziku in Slovencem. Pravi, da narod in jezik še nista pozabljena in nikoli ne bosta šla v pozabo, pa če se še tako kdo trudi, da bi ju iztrebil.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1963), str. 170-172.

43. Rdeče kamelije : novela / Lojze Novak. – Pisatelj razmišlja in se spominja določenih ljudi iz preteklosti. Spominja se tudi na župnika Jerneja, ki mu je nekoč povedal zgodbo o rdeči kameliji. Ko je bil pred leti na obisku v pampi, sta z župnikom med drugim obiskala tudi domačijo Jurija Bodanca. Hiša je zdaj prazna, vse je ostalo razmetano in zapuščeno. Na steni je slika mlade ženske. Zunaj na vrtu sta šla na grob Jurija Bodanca, s katerega sta posekala osat, ker je bil ves poraščen. Na grobu je župnik Jernej pisatelju povedal zgodbo o Juriju Bodancu. Ko je doštudiral, ni dobil službe, zato se je posvetil gledališču. Pisal je drame, ki so jih uprizarjali na ljudskih odrih. Na premieri dame s kamelijami je prvič videl svojo bodočo ženo Angelo, ki je takrat igrala glavno vlogo. Po predstavi ji je kupil rdeče kamelije in jo čakal pred izhodom za igralce, da ji je izročil rože. Potem je dobil čez nekaj časa njeno pismo. Bila je zelo hvaležna za pozornost. Dobil je njen naslov, jo začel obiskovati in spremljati v gledališče. Čez eno leto sta se poročila. Ko mu je rodila sina, mu je umrl oče. Odšel je v svoj rojstni kraj, a je zamudil pogreb očeta. Hotel se je vrniti k ženi, a se ni mogel, ker je bilo tam že vojaško področje. Pridružil se je vaškim stražam. Tam je srečal brata svoje žene, ki je prišel z enakim namenom – na pogreb. Ko je poveljnik vse razdelil v dve skupini, sta bila z ženinim bratom v nasprotnih vrstah. Morali so streljati drug na drugega. Jurij Bodanec ni mogel streljati, a so mu drugi tako dolgo prigovarjali, da je streljal. Šele kasneje se je zavedal, da je odigral tragedijo, ki jo je spočela človeška hudobija. Od takrat je živel zelo nesrečno, saj ga je žena zapustila, ko je iz časopisa izvedela, kaj se je zgodilo. Nekaj časa jo je iskal, potem pa se je zaprl vase, umaknil v pampo in napisal tragedijo Rdeče kamelije, ki jo je namenil svoji ženi. Župnika Jerneja

je prosil, če slučajno kje vidi Angelo, naj ji izroči to tragedijo. Izvedela se je tudi resnica, ampak šele zdaj, ko se je za Jurija Bodanca skoraj zaključevalo življenje. Imel je zahrbtno bolezen. Župnik Jernej mu je predlagal, da bi spremenil konec tragedije, a Juriju Bodancu so bile štete zadnje minute, prebral je še ženino pismo, potem jo je zagledal v svojih mislih in umrl. Žena je prišla s sinom šele nekaj dni po pogrebu. Potem sta odpotovala in s seboj vzela rokopis.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1963), str. 162-172.

1992

44. Izgoreli čas / Lojze Novak. – Govori o Flisarjevi materi, ki išče svojega sina Mateja. Verjame, da še živi, čeprav so vsi drugi prepričani, da je padel v vojni. Na koncu zgodbe se izkaže, da je Matej mrtev, in sicer ga je ubil Tomaž Serec. Ta ima slabo vest in je zaradi tega celo življenje trpel. Na koncu prosi odpuščanje in ga dobi celo od Flisarjeve matere. Mati na koncu umre – najde svojega sina.

V: Meddobje. – ISSN Y500-3008. – Letn. 26, št. 3/4 (1992), str. 206-261.

2005

45. Pesem tujih cest : sonetni venec / Lojze Novak. – Lirski subjekt govori o minljivosti življenja. Za življenjem pride smrt. Napove tudi svojo smrt pred svojo ženo in da bo počival v tuji zemlji.

V: Meddobje. – ISSN Y500-3008. – Letn. 39, št. 3/4 (2005), str. 170-177.

2006

46. Most svobode : dramski spev v treh delih : iz arhiva / Lojze Novak. – Pesnika skuša antikrist, ampak na koncu ga premaga in mu ne podleže. Na koncu dobi maziljenje od duhovnika. Vstanejo tudi vsi pomrli slovenski domobranci.

V: Meddobje. – ISSN Y500-3008. – Letn. 40, št. 3/4 (2006), str. 175-207.

8.1.2 B. Neleposlovna dela

1950

1. Slovenska dekleta v Argentini / Lojze Novak. – Dekleta, ki so prišla v Argentino, so začutila potrebo po druženju, zato so se začela zbirati v okviru organizacije, ki so ji dala ime Slovenska dekliška organizacija. Zastavljen cilj organizacije je družiti, vzgajati in ohranjati slovenska dekleta poštena in verna.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1950), str. 183.

2. Slovenski fantje v Buenos Airesu / Lojze Novak. – Članek govori o tem, da so se slovenski fantje, ki so prišli v Argentino, leta 1949 združili v Slovensko fantovsko zvezo, v okviru katere naj bi se vzgajali v verskem, kulturnem in narodnem duhu.

V: Zbornik Svobodne Slovenije. – ISSN Y503-5082 . – (1950), str. 182.

1957

3. Mladinska razstava umetniške akademije SKA : poročilo / Lojze Novak. – Razstava osmih obiskovalcev Umetniške akademije SKA je obsegala 74 del. Vsi mladi umetniki so presenetili, vsekakor pa je viden tudi vpliv šole. Novak nato na kratko obravnava vsakega umetnika ter na koncu zaključí v želji, da bi bilo takih razstav še več.

V: Slovenska pot. – Letn. 5, št. 1 (1957), str. 11-12.

4. Zorko Simčič – Človek na obeh straneh stene / Lojze Novak. – Novak je mnenja, da je Simčič s tem delom drzno posegel v svet slovenskega človeka v zamejstvu. Očita mu zapleteno zgradbo, da iz dela diha obup, ki izhaja iz razbite duševnosti junaka. Niti konec ne prinese nobene rešitve in zato delo v človeku pusti vtis težkega obupa. Novak ne trdi, da taka zgodba v življenju ni možna, a se mu vseeno zdi bolje, da bi Simčič v delo položil vsaj trohico luči ter junaka pripeljal do odrešenja. Zgodba o »Človeku na obeh straneh stene« je zgodba o človeku, ki tava v popolni duševni razdvojenosti. Njegov osrednji problem je obenem osrednji problem zgodbe. Človek je egoist in ker nima v sebi nobene ljubezni, ne more biti srečen. Išče samega sebe. Ta človek je tudi v nasprotju s katoliško etiko in moralo.

V: Slovenska pot. – Letn. 5, št. 4 (1957), str. 55-56.

1959

5. Mirko Kunčič – Gorjančev Pavlek / Lojze Novak. – Zgodba Gorjančev Pavlek je bajeslovna povest, ki je prepletena z rodoljubjem. Kunčič piše o posameznih delih Slovenije in njihovi usodi. Boli ga, da so določeni deli Slovenije obsojeni na smrt. Novak pohvali Kunčičevo delo kot dovršeno umetnino.

V: Slovenska pot. – Letn. 7, št. 1/2 (1959), str. 22-23.

2005

6. Pismo dr. Tinetu Debeljaku / Lojze Novak. – V pismu Novak piše o svojem življenju in delu. Začne v otroštvu, preko begunstva, kjer je začel pisati, in vse do argentinskega obdobja in svojega literarnega dela, preko objavljenih del ter načrta za naprej.

V: Meddobje. – ISSN Y500-3008. – Letn. 39, št. 1 (2005), str. 168-169.

8.1.3 Kazalo naslovov serijskih publikacij

Kazalo je urejeno po abecedi naslovov serijskih publikacij, v katerih so objavljena Novakova dela. Številke poleg naslovov pomenijo zaporedno številko dela v analitični osebni bibliografiji Lojzeta Novaka.

Duhovno življenje A 23

Koroška kronika A 1 , A 3, A 5, A 6, A 7, A 8, A 9, A 10, A 11, A 12, A 14, A 15, A 16,
A 21

Lepša bodočnost A 2, A 4

Meddobje A 29, A 30, A 44, A 45, A 46, B 6

Slovenska beseda A 17, A 18, A 19, A 20, A 22, A 24, A 25, A 31, A 32, A 34

Slovenska pot A 27, A 28, B 3, B 4, B 5

Svobodna Slovenija A 13

Zbornik Svobodne Slovenije A 26, A 33, A 35, A 36, A 37, A 38, A 39, A 40, A 41, A
42, A 43, B 1, B 2

8.2 NEOBJAVLJENA DELA

1. [Brez naslova]²⁰ / Lojze Novak. – Kratka črtica piše o življenju v pampi, ki pripovedovalca spominja na rodno pokrajino ob Muri in jo ima zato zelo rad. Življenje je kot dan v pampi, kot sonce, ki vzide in zaide. Pampa mu je všeč, ker se tam počuti svobodno, ker lahko tam poje v jeziku svoje matere.
2. Flegarjeva mati / Lojze Novak. – Stari Kerec je pripovedovalcu pripovedoval zgodbo, ki se ga je zelo dotaknila. Prosil ga je tudi, da to zgodbo zapiše, saj sam ni bil ravno vešč pisanja. Tako se je približno eno leto po tem pripovedovalec odločil, da zapiše to zgodbo materi v spomin. Družini Flegar so poplave uničile posestvo in rubež jim je vzel vse, kar so imeli, zato so se odločili in odpotovali v Argentino, da bi si ustvarili novo življenje. Ko je oče umrl, si je mati želela nazaj v Slovenijo, saj se je vedno spominjala te dežele. Vendar sin ni hotel in zato je tudi mati ostala. Mati je sina zelo ljubila, on pa se je zelo robustno in nesramno obnašal do nje. Sin Matjaž se je potem poročil. Tako je mati ostala sama v tuji deželi. Nekega dne je nezavestna padla po tleh. Ko jo je sin našel, je kmalu umrla.
3. Jagned v pampi: novela / Lojze Novak. – Ko pripovedovalec pride z ladjo v Buenos Aires, ga prvi v domačem jeziku pozdravi Števan Kerec. On je bil v Argentini že 20 let. Prišel je z namenom, da bi zaslužil nekaj denarja in potem z njim poplačal dolgove, ki so jih imeli doma. Ko se je po nekaj letih hotel vrniti v Slovenijo, se je tam začela vojna, zato je rekel, da bo počakal, da vojna mine. A potem se je zgodilo, da je prišel do svoje hiše in je tam ostal, saj ni niti več vedel, kaj je z njegovo družino, ker mu ni nihče več odgovarjal. Števan Kerec je prvi dan pripovedovalca peljal v gostilno in mu tam plačal asado in vino. Hotel je, da mu pove kaj o Sloveniji, saj jo je zelo pogrešal. Zanimalo ga je, če pripovedovalec ve, kje so Protovci, saj je to njegova rojstna vas.

²⁰ Ta črtica nima naslova in je edina, ki se je ohranila v Novakovi hiši v Floridi vse do danes in nam jo je posredovala Novakova hči Silvia.

Pripovedovalec je vedel, zato ga je Števan spraševal, kako je zdaj tam in če pozna njegovo družino. Pripovedovalec je Števana Kereca potem srečal večkrat in Števan Kerec ga je nekega dne povabil k sebi domov, kjer sta pila vino in mate ter jedla kruh. Spet ga je spraševal o svoji rojstni vasi. Števan je zelo trpel, ker ni vedel, kaj je z njegovo družino. Prosil je pripovedovalca, če napiše pismo komu domov, ki bi lahko kaj vedel o Kerecovi družini. In res. Pripovedovalec je napisal pismo staremu sosеду. Iz odgovora je Kerec izvedel, da nihče ni preživel vojne, ampak hiša pa še stoji in nima gospodarja.

4. Njegova bol / Lojze Novak. – Alfonz Božar piše pismo svoji družini, ki je ostala v Sloveniji. Pravi, da mater in očeta že pozabiš, ampak žene in otrok pa ne. Zelo jih pogreša in upa, da se bodo enkrat le videli. V pismu piše same lepe stvari in lepe obljube, da jih ne bo skrbelo za očka, ampak na koncu, ko ugotovi, da je lagal, pismo raztrga in ga vrže čez okno ven v veter.
5. Silhueta 1953 / Lojze Novak. – Pripovedovalec je na balkonu v prvem nadstropju stanovanja v Buenos Airesu. Nenadoma sliši korake. Nekdo je prišel. Mati. Sedaj čuti, da ga mati zelo pogreša, da ga zelo ljubi in zato trpi, ker je on tako daleč. Zaveda se, da je povzročil svoji materi veliko bolečino. Mati mu je dala vse in zdaj čaka sama.
6. Silhueta 1957 / Lojze Novak. – Pripovedovalec govori o človeku, ki živi v pampi in se počuti osamljeno. Zapira se vase in išče upanje. Želi si nekaj lepega. Spomni se na prijatelja, ki ga že dolgo ni videl. Želi si upanja.
7. Vihar : novela / Lojze Novak. – Jernej Černik se je po vojni znašel v Argentini. Bil je kipar. Zaneslo ga je v Missionske gozdove, kjer je izsekal pragozd, da si je naredil prostor za svojo hišo. Nagajal mu je gospod Zloba, ki je vedno nasprotoval temu, da bi bil Jernej umetnik. Priporočal mu je, da bi bil trgovec. Nekega dne, ko je bil vihar, se je Jernej domislil, da bo iz pragozda prinesel velik kos lesa za svoj kip. Ko je podrl in oklestil drevo in prišel v svojo hišo, je

začelo močno deževati. Šele po enem letu je začel oblikovati kos lesa, ki ga je prinesel iz pragozda. Cele dneve je vrtel dleto, za njegov pragozd pa je skrbel Juan, mlad criollo. Čez dan mu je obdeloval zemljo, zvečer mu je pripravljaj mate. Izklesal je tri križe v polni velikosti in na eni Kristusa. Ko je Juan videl končni izdelek, je bil zelo presunjen, saj je bilo to lepše kot vsi kipi tam v cerkvi. Dolgo časa je Jernej razmišljal, nato se je odločil, da bosta s Juanom odpotovala v Buenos Aires in dala kip na razstavo. Juan je svojega brata naprosil, da pride skrbet za nasade. Nekega dne, ko Jerneja ni doma, pride neznanec. Bil je Zloba in je grdo govoril o Jerneju. Češ zakaj rine v to, ker on ni za umetnost. Ker je bil Juan jezen, je Zlobo udaril po glavi. Ta je padel po tleh. Takega ga je našel Jernej in tako sta ga skupaj s Juanom spravila v posteljo in oskrbela. Naslednji dan sta ga poslala nazaj v Buenos Aires. Tudi onadva sta nato odpotovala. Razstava je bila nekaj posebnega. Kristus je kraljeval med vsemi drugimi kipi. Tudi Zloba je končno priznal Jerneju, da je zmagal. Kristus je zlobi odpustil.

8. Zgodba o materi / Lojze Novak. – Matjaž Serec je star človek, ki živi v pampi. Pred nekaj dnevi je pisal pripovedovalcu, naj pride k njemu. Ta se je nemudoma odpravil v pampo. Sedela sta zunaj na vrtu in pila vino. Matjaž mu pove, da ga je pred dnevi videl v Buenos Airesu, ampak se mu je raje skrtil, saj mu je bilo zelo hudo. Spominja se svoje matere, ki je sama ostala tam v Porabju, on pa je odšel v Argentino. Žalosten je bil, ko se je spomnil, kako je umrla njegova mati. Umrla je sama, ne da bi se poslovila od sina. Da je mati na smrtni postelji, je izvedel, ko je igral vlogo sina v neki predstavi. Dobil je pismo. Prinesli so mu ga prav v oblačilnico. In zato ni mogel igrati – ušel je. Šel je k materi čez mejo, a je že umrla. Tokrat so v gledališču ponavljali to predstavo, zato so spomini oživali in je bilo Matjažu tako hudo.

9 OBJEKTIVNA BIBLIOGRAFIJA O LOJZETU NOVAKU

Objektivna bibliografija prinaša dela, ki govorijo o Lojzetu Novaku in o njegovem literarnem opusu. Obsega 5 enot, in sicer 4 članke v serijskih publikacijah ter 1 prispevek v zborniku. Bibliografija je urejena kronološko, in sicer obsega enote, ki so bile objavljene od leta 1955 do leta 2009.

1955

1. Panorama slovenskih leposlovnih ustvarjalcev v emigraciji / Tine Debeljak.
V: Zbornik Svobodne Slovenije. – Letn. 7, št. 1 (1955), str. 228-244.

2003

2. Lojze Novak in njegov izgoreli čas / Rozina Švent.
V: Sezonstvo in izseljenstvo v slovenskem prostoru: sosedstvo Avstrije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije. – 2003, str. 447-457.

2005

3. Nepoznani biser Lojzeta Novaka: iz arhiva / Tone Mizerit.
V: Meddobje. – ISSN Y500-3008. – Letn. 39, št. 3/4 (2005), str. 167-169.

2007

4. Literarna dejavnost Lojzeta Novaka / Franc Kuznič.
V: Panonski letopis. – 2007, str. 270-273.

2009

5. Pisatelj Lojze Novak / Vinko Rode.
V: Glas Slovenske kulturne akcije. – Letn. 54, št. 1/2 (2009), str. 6.

10 ZAKLJUČEK

Namen tega interdisciplinarnega diplomskega dela je bil zbrati čim več del Lojzeta Novaka, jih analizirati in izdelati njegovo osebno bibliografijo. Zbrala sem 52 objavljenih in 8 neobjavljenih del, tako da imam na koncu skupno zbranih kar 60 del. Pri tem sem odkrila 20 novih objavljenih del, ki niso vključena v nobeno bibliografijo. Predvidevam, da nisem odkrila vseh Novakovih del, ker ne poznam vseh njegovih psevdonimov in ker je težko ugotoviti avtorstvo pri anonimnih člankih.

V okviru Oddelka za slovenistiko sem ugotovila, da se je Novak preizkusil v vseh treh literarnih vrstah, a je bil najbolj produktiven in uspešen v kratki prozi. Tu je imel tudi največ izkušenj in zato sem tu dobila njegova najbolj kvalitetna dela.

V prvem obdobju pisanja, ko je bil v avstrijskem taborišču Spittal na Dravi, je pisal predvsem o življenju svojih ljudi in o spominih na svoj dom ter na mamo. V tem obdobju najdem največ njegovih del z vedrejšo vsebino. Kasneje, ko je emigriral v Argentino, se je ta vedrina v veliki meri prelevila v melanholijo, žalost in razočaranje. Še bolj je pogrešal svoje rodno Prekmurje, kar odsevajo njegova dela, začel je pa tudi pisati o slovenskem človeku v Argentini – kako živi in kaj čuti. Nekaj podobnosti je pa vseeno našel v argentinski pampi, ki ga je spominjala na Prekmurje. Novakov literarni opus je del sodobne slovenske književnosti, stilno pa bi ga lahko umestila v realizem oz. socialni realizem.

V okviru Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo sem najprej obravnavala publicistično dejavnost argentinske diaspore, nato problematiko bibliografije argentinske diaspore, prisotnost Novakovih del v Slovenski bibliografiji, podala teoretična izhodišča o bibliografiji. Izdelala sem analitično osebno bibliografijo Lojzeta Novaka, ki obsega 60 enot, in sicer na osnovi primarnih dokumentov, ki sem jih sama poiskala z namenom, da je bibliografija zanesljiva in natančna. V bibliografijo sem vključila tudi neobjavljena dela v obliki rokopisov, ki sem jih pridobila iz Novakove zapuščine, iz zapuščine Tineta Debeljaka ter v NUK-u. Bibliografski opisi so bili izdelani v skladu s *Smernicami za uporabo ISBD-jev pri opisu sestavnih delov*, ker so bila njegova dela objavljena v serijskih publikacijah. V bibliografskih opombah je podana tudi kratka vsebina Novakovih del. Bibliografija je urejena glede na

objavljena in neobjavljena dela. Objavljena dela so razdeljena na 46 leposlovnih in 6 neleposlovnih del (literarna kritika, poročilo ipd.) ter urejena kronološko po letnicah, v okviru vsake letnice pa po abecedi naslovov del. Izdelala sem tudi kazalo, in sicer kazalo naslovov serijskih publikacij, v katerih so bila dela objavljena. Neobjavljena dela so v obliki rokopisov in so urejena po abecedi naslovov del. Izdelala sem tudi objektivno bibliografijo, ki prinaša dela o Lojzetu Novaku in o njegovem literarnem opusu. Obsega 5 enot, in sicer 4 članke v serijskih publikacijah ter 1 prispevek v zborniku. Bibliografija je urejena kronološko, in sicer obsega enote, ki so bile objavljene od leta 1955 do leta 2009. Zelo kratka objektivna bibliografija o Novaku potrjuje dejstvo, da avtor ni prepoznaven in da je bil verjetno zapostavljen.

Na koncu lahko na eni strani z zbranim gradivom in na drugi strani z dejstvom, da je to gradivo dostopno le v malokateri knjižnici ali kakršnikoli drugačni zbirki v Sloveniji, poudarimo, da bi bila za še večjo prepoznavnost avtorja potrebna izdaja zbranega dela, ki si ga glede na kvaliteto svojih del vsekakor zasluži. Morda bo to diplomsko delo sprožilo zanimanje literarnih kritikov, da bodo vzeli pod drobnogled Novakov literarni opus in tako morda lahko pričakujemo v bližnji prihodnosti celo Novakovo zbrano delo.

11 VIRI IN LITERATURA

1. *Bibliografije prispevkov v serijskih publikacijah*. Pridobljeno 20.8.2009 s spletne strani: <http://splet02.izum.si/cobiss/BibSerial.jsp?init=t>.
2. Debeljak, T. (1955). Panorama slovenskih leposlovnih ustvarjalcev v emigraciji. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 7 (1), 228-244.
3. Dović, M. (2003). Sodobni pogledi na literarni kanon in njegovo družbeno vlogo. *Dialogi*, 39 (1/2), 18-44.
4. Erjavec, M. (2003). Spomini starih za mlade o Prekmurcih in Prekmurju. *Stopinje*, 145-147.
5. *ISBD (G): splošni mednarodni standardni bibliografski opis*. (1997). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
6. Juvan, M. (1991). Literarni kanon. *Literatura*, 3 (13), 116-135.
7. Kmecl, M. (1996). *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba M & N.
8. Kos, J. (2000). *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: DZS.
9. Kratek spominski zapis. (1993). *Meddobje*, 27 (1-2), 177.
10. Kremžar, M. (1993). Uredništvu revije »Meddobje«. *Meddobje*, 27 (3-4), 320.
11. Kuzmič, F. (2007). Literarna dejavnost Lojzeta Novaka. *Panonski letopis*, 270-273.

12. Logar, J. (1970). *Uvod v bibliografijo*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
13. Novak, L. (1947). Božič v Prekmurju. *Koroška kronika*, 3 (53), 6.
14. Novak, L. (1947). Grenki trenutki. *Lepša bodočnost*, 2 (11), 215-216.
15. Novak, L. (1947). Kruh. *Koroška kronika*, 3 (51), 4.
16. Novak, L. (1947). Ob žetvi. *Koroška kronika*, 3 (36), 3.
17. Novak, L. (1947). Pismo. *Koroška kronika*, 3 (50), 4.
18. Novak, L. (1947). Prekmurska jesen. *Koroška kronika*, 3 (47), 4.
19. Novak, L. (1947). Prekmursko "gostüvanje". *Lepša bodočnost*, 2 (9), 178-180, 2(10), 207-209.
20. Novak, L. (1947). Tam, kjer šumijo jagnjedi. *Koroška kronika*, 3 (12), 4.
21. Novak, L. (1948). Mati. *Koroška kronika*, 4 (14), 4.
22. Novak, L. (1948). Na krivi poti. *Koroška kronika*, 4 (16), 4.
23. Novak, L. (1948). Njegove gosli. *Koroška kronika*, 4 (16), 4.
24. Novak, L. (1948). Pesem dveh src: iz cikla Po tujih poljih. *Koroška kronika*, 4 (45), 4.
25. Novak, L. (1949). Bog je vstal. *Svobodna Slovenija*, 7 (15), 2.
26. Novak, L. (1949). Neža. *Koroška kronika*, 5 (24), 4.

27. Novak, L. (1950) Umetnikova bolešt. *Koroška kronika*, 5 (12), 4.
28. Novak, L. (1950). Čaj. *Slovenska beseda*, 1 (6-7), 9-11.
29. Novak, L. (1950). Dve silhueti – Talci. Ugasle oči. *Slovenska beseda*, 1 (10), 8.
30. Novak, L. (1950). Jutro v krvavi rosi: odlomek iz neobjavljenega romana Veliki Klenkovec. *Slovenska beseda*, 1 (2), 5-6, 1(3), 5-6.
31. Novak, L. (1950). Noč brez zvezd. *Koroška kronika*, 6 (6), 4.
32. Novak, L. (1950). Pijanec. *Slovenska beseda*, 1(4), 6-7.
33. Novak, L. (1950). Slovenska dekleta v Argentini. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 183.
34. Novak, L. (1950). Slovenski fantje v Buenos Airesu. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 182.
35. Novak, L. (1950). Zbogom: iz zbirke Moja pot. *Koroška kronika*, 5 (5), 4.
36. Novak, L. (1951). Balada o stotaku. *Duhovno življenje*, 19 (8), 411-413.
37. Novak, L. (1951). Ecce Homo!: odlomek iz neobjavljenega romana. *Slovenska beseda*, 2 (1-2), 7-9.
38. Novak, L. (1952). Beračica. *Slovenska beseda*, 3 (1-2), 8.
39. Novak, L. (1952). Maj. *Slovenska beseda*, 3 (3-4), 38-39.

40. Novak, L. (1952). Matija Trpin: poklanjam svoji mami. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 150-156.
41. Novak, L. (1953). Narodni delež Slovenske Krajine. *Slovenska pot*, 1 (2), 8-9.
42. Novak, L. (1953). Poslednji obisk: mrtvemu prijatelju Marijanu Koritniku v spomin. *Slovenska pot*, 1 (1), 11-12.
43. Novak, L. (1954). Jakob Sršen. *Meddobje*, 1 (1-2), 11-14.
44. Novak, L. (1954). Zgodbe neznanih vojakov. *Meddobje*, 1 (4), 174-183.
45. Novak, L. (1955). Dež: črtica. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 108-111.
46. Novak, L. (1955). Sonce nad Vislo. *Slovenska beseda*, 6 (9-10), 103-104.
47. Novak, L. (1955). Starec. *Slovenska beseda*, 6 (9-10), 106-107.
48. Novak, L. (1956). Očiščenje: novela. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 169-174.
49. Novak, L. (1956). Utrinki – Payador. Silhueta. Nerazumljiva zgodba. *Slovenska beseda*, 7 (1-2), 6-7.
50. Novak, L. (1957). Knjižna ocena: Zorko Simčič – Človek na obeh straneh stene. *Slovenska pot*, 5 (4), 55-56.
51. Novak, L. (1957). Mladinska razstava umetniške akademije SKA: poročilo. *Slovenska pot*, 5 (1), 11-12.
52. Novak, L. (1957). V senci Južnega križa. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 127-130.

53. Novak, L. (1958). Tomaž Špolar. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 133-137.
54. Novak, L. (1959). Knjižna ocena: Mirko Kunčič – Gorjančev Pavlek. *Slovenska pot*, 7 (1-2), 22-23.
55. Novak, L. (1959). Pampa: odlomek iz romana. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 133-137.
56. Novak, L. (1960). Curek časa. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 100-105.
57. Novak, L. (1962). Skrivnost trenutka. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 114-118.
58. Novak, L. (1962). Slišal sem pesem: ob desetletnici slovenskega šolskega tečaja »France Balantič« v San Justu. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 99-118.
59. Novak, L. (1963). Pesem. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 170-172.
60. Novak, L. (1963). Rdeče kamelije: novela. *Zbornik Svobodne Slovenije*, 162-172.
61. Novak, L. (1992). Izgoreli čas. *Meddobje*, 26 (3-4), 206-261.
62. Novak, L. (2005). Pesem tujih cest: sonetni venec. *Meddobje*, 39 (3-4), 170-177.
63. Novak, L. (2005). Pismo dr. Tinetu Debeljaku. *Meddobje*, 39 (1), 168-169.
64. Novak, L. (2006). Most svobode: dramski spev v treh delih: iz arhiva. *Meddobje*, 40 (3-4), 175-207.
65. *Osnove knjižničarstva*. (1987). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

66. Paternu, B. (1966). Razvoj in tipologija slovenske književnosti. *Jezik in slovstvo*, 11 (8). 246-252.
67. Pertot, M. (1987). *Bibliografija slovenskega tiska v Argentini: knjige: 1945-1987*. Trst: Mladika.
68. Pertot, M. (1991). *Bibliografija slovenskega tiska v Argentini: časopisje: 1945-1990*. Trst: Mladika.
69. Pibernik, F. (1997). K problematiki slovenskega zdomskega pripovedništva. *Meddobje*, 31 (3-4), 172-185.
70. Pogačnik, J. (2001). *Slovenska književnost 3*. Ljubljana: DZS.
71. Rode, V. (2004). Zlati jubilej SKA. *Zbornik Slovenske kulturne akcije: 50-letnica*, 43-47.
72. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2002). Ljubljana: DZS.
73. *Smernice za uporabo ISBD-jev pri opisu sestavnih delov*. (1998). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
74. Strgar, M. (1982). Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani zbira in hrani tudi tisk s sovražno vsebino. *Knjižnica*, 26 (3-4), 203-206.
75. Švent, R. (1992). *Publicistična dejavnost slovenske emigracije po drugi svetovni vojni: magistrsko delo*. Ljubljana: [R. Švent].
76. Švent, R. (1993). Bibliografsko kazalo Duhovnega življenja : I-LX : 1933-1992. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

77. Švent, R. (1994). Bibliografsko kazalo Meddobja : I-XL : 1954-1993. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
78. Švent, R. (1997). Prepovedani tiski v Narodni in univerzitetni knjižnici. *Knjižnica*, 41 (1), 137-141.
79. Švent, R. (2003). Lojze Novak in njegov izgoreli čas. *Sezonstvo in izseljenstvo v panonskem prostoru*. 2. del.
80. Švent, R. (2007). *Slovenski begunci v Avstriji: 1945-1950*. Ljubljana: ZRC SAZU.
81. Zupan Sosič, A. (2003). *Zavetje zgodbe*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
82. Žitnik Serafin, J. (1999). *Slovenska izseljenska književnost 3: Južna Amerika*. Ljubljana: ZRC: Rokus.

IZJAVA

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo.

Sara Horvat